

จะชวนรุ่งแสงทองจ้าวสีฟ้า
 นาวาเลียวล้นช่องเจ้าคลองเมือง
 โอนเวดกวิมานในเมืองฟ้า
 ปราสาทชุกเสียมศรีไม่มีทอง
 ดั่งอารามนามวัดว่าโรงฆ้อง
 เป็นหากพเนคนเค็มทิ้งมรคา
 จนดั่งร่องใจหรือหูกประทับ
 จึ่งแรมร้อนผ่อนพลพลไกร
 ครั้นทรายเสี้ยวแล้วเสกดินลา
 ออกจากกรุงมุ่งมาไม่ช้านาน
 ดั่งคลองลี้ทะเลไร้หลักให้ลี้ภัย
 แแต่กริ่งเกรงภวนาถยาทบงส์
 บรรลุถึงบางระกำให้ซ้ำจิตต์
 พิไทยทวนครวญคึกเป็นนิตย์มา
 บรรวยจวนพระนครเป็นเขอนเขตก
 กำแพงพิงวังขุขุยยะหลาย
 ลคำขยบ้านอรุณญิกแล้ว
 เห็นเรือนร้างเวียรรายลงกำยกอง
 ไร่ลาวไล่ค้อนครวไปมั่วไว้
 คลอกย่านบ้านแลจนลึบคา
 ดั่งวังแดงแลทาก้วยหาคใหญ่

พระสรียารักมีพอสี่เหลียง
 คณงเอนงอัสสชชานอง
 ไม่มีผู้รักยากก็เศร้าหมอง
 ก็มัวหมองเหมือนพากสมรมา
 จะเลียวล้นแสนยากสี่สี่สา
 ค้องเช่นชกชุกคร่านาวาไป
 เวียงลำคัยนาวาแลไสว
 สงขไว้พังกิจให้แจ้งการ
 พร้อมนิกรโยธาทวยหาญ
 ดั่งสถานปากจั่นเข้าโคยง
 แล้วเสกกลับคืนไปเหมือนใจประสงค
 จะซัดแก่นแสนทรงพระ โกรธา
 ระกำใจไกลมิตระเสนหา
 สักเวลามีไต้ซำคสวาทคล้าย
 เห็นวงวังพระนิเวศเป็นททมาย
 นครหลวงล่องหลายกษัตริครอง
 ไม่ผ่องแล้วทุกซทกมลหมอง
 ทั้งเข้าซองทงกรากทาศกา
 แล้วรุกไฟท่มทงจนเคหา
 มรณาลงก้วยไฟบรรลัยลาญ
 เขอทโทษงว่าตงวังสถาน

ออกชอวงพักคงทรมาน
 ศาลาถอยล่วงแล้วระแแก้วพิ
 มาลชอยกว้างวังเว้พะเนจร
 ด้งบ้านขวางทางท่ากนาเวศ
 นาวาพายตามสายชลาวล
 เห็นร้านเรียงเคียงคังรมล่งสมุทร
 ไม่เห็นคนแตกพลัดกระจักจาย
 ลสดานนามบ้านเจ้าสนก
 ไม่เห็นสนกเลยแต่ทุกขระทมทน
 พระที่นั่งดังส่งฟากประทัย
 ให้พักพวกหม่พหลพลนิกร
 คอขรอุฤษ ทักจะเลิกพยุหัยก
 อรณรงพอวารจะกลาไคล
 ครนสนแสงสวียนสนอเยศ
 ทสถิตนาวาททำชล
 ระนิทราชาครพนทเวษ
 ผวาตนชนชมอรมณชวัน
 ครนถมเนครมิไคยลวิมลแม่
 ทรอนงนชเนอเหลองเคองระคาย
 ละเมอข่นอยจนคนทเคียงชิก
 ไค้ขินแ่ว้วหวากผวาในวาควิ

มีแต่บ้านชาวป่าพนาคร
 สิ่งทวิทกขทัชอุททัยดอน
 ไม่หัยคห้อยนบ้านยางทางคำยล
 พระสุวิเยศย้ายคล้อยพระเวหน
 ประเวจจนท่าเรือศาลาราย
 ทังโรงรัยสี่ปรัยทชอชาย
 แต่เรือนร้างตั้งรายอัยวิมล
 ยิงช่าทกขทัชกายเข้าหลายหน
 แจงขยลอยู่ทกขางหนทางจร
 เรียงสลดขนาวาแลสลอน
 ก็แรมรอนอยู่ททำชลาลัย
 ขนเคินขกขำมเงินเนนไคล
 พลไกรเตรียมทวิทกควคน
 จวนประเวศขันสว่างพระเวหน
 แสนทรนร้อนรงคนงนวล
 พอหลยเนครก็เห็น้องประคองสงวน
 สำคัญนวลว่ามาแนขอย์แอยกาย
 ไซ่ยังแลก็ยงลยมากลยทาย
 ึ่งเขียงย้ายเขอนพักครไม่พาทิ
 เกาสกิกว่านควรัศกยไควน
 แจงคคว่านมิตรกักคชาย

จึงกล่าวแก่ล้งแสร์ว่าข้าไม่หวั่น
 ใ้ ยืนแจ้วแจ้วเสียงสำเนียงนาย
 แต่เข้าหยอกสำรวลสรรพสันต์
 หม่อมชาซ่างท่งอั้งกร
 ใ้ว่ากรรมแล้วก็จำจากทำ
 ใ้เอาศึยเป็นนิรันตรทุกวันเคย
 พอใ้ถูกยฆ้องท่งแล้วใ้ร้อง
 เสกข์ซันทรงซ่างอยู่กลางพล
 พักตามเสกข์ทรงช้อยเวศ
 คำเนินพลางทางทอศทศินา
 ประจวบจนขางขมวกที่เคยพัก
 ศาลาค่สองซ่างที่ทางไป
 ลุค้ายลข้อยโศกยั้งซ้าเศรวา
 เห็นโศกสมุกลุ่มสระปะทะทาง
 ที่เนานานมีใ้พ้านประสยพักตร์
 จะโทยหาเข้าเย็นใ้ไม่เว้นครวญ
 ถึงศาลาสามเดรตำแหน่งพัก
 ไม่เห็นห้องสามเดรในเวดวง
 กัดลงหนของคนอที่สำนัก
 คำเนินเห็นอยเมื่อยล้าทมาไกล

ยี่คำอาปล้ำทียไม่ศุญห้าย
 ใ้ห่มพรายจึงปะลาสนาร
 จนสรวัยนเขยมยอกคั้งจร
 เรียงสลอนเป็นลำกับประทัยเกย
 สงสารแต่่นาวานะอกเอย
 จะล่งเลยลอยคว้างอยู่กลางชล
 สท้านท้องหิมวาพนาสณฑ์
 ใ้จรวกลเกินทศโยธา
 แสนเทวยโยในไพรพฤญา
 หิมวายังวิเวกวังเวงใจ
 มีสำนักชลท่าชลาไหล
 ใ้เอาศึยสัปรุขที่เดินทาง
 เหมือนโศกเราเศรยมกรมอารมณห์หมาง
 เหมือนโศกเรียมแรมร้างนิวานวล
 จะร้อนรึกข์มรังคนงทวน
 เสียคายนวนลก็จะหมองลขององค์
 ที่สำนักอยู่ในเนินพนาระหง
 ล้วนเสาทรงแฝกฝาเขียนพาไล
 ตำแหน่งพักชลท่าชลาไส
 เข้าเอาศึยพลพักสำนักนาน

ดั่งเขาคอกหินตั้งเป็นเนินผา
 เขายวงสรวงมิ่งมัจฉาชาชาญ
 จะไถ่ถามความซื่อที่คนรู้
 หนลัษณ์ดวงเลขเขาลำเนาไพร
 ดั่งสระขยอศรียนชัยขย็ยของ
 เคยชมมนมชุ่มช้วนวลอนงค์
 ทหากค์เคยมาอยู่ทรมสระ
 สำเร้งนถกรกหมายไว้หลายคน
 แต่สระเปล้าแลเปลี้ยวไม่เหล็ยวเห็น
 เหมือนเรียมจากขนิษฐานราไกล
 หนลัษณ์มรรคาพลัยพลาพัก
 เสก้จดังเคยชวลาคชาจร
 สติพนมภูมิภาภทศ
 แต่ก่อนเคยมาประณคยทงสี่
 เคยสคัยคณคกรวิพาทยก้อง
 ทั้งแม่ค้ำรำนชายอชัรยเวียง
 ทุกพุ่มพงคงห้วยเหวละทาน
 ทั้งหญิงชายกร่ายเกว่เทยวเวมา
 เออไฉนโยจิงเจ็ยขณัน

มีศาลาร่มแสงพระสุวิธาน
 แต่โบราณไม้ครุหนกัประกัษัใจ
 ไม่เห็นดี ท้จะแจ้งแถลงใจ
 พิไทยให้ทวนคึกทจัตคัง
 เรียมข่าเล็องแลหาทท้าวรง
 สำยงองค์สู่อายกระแสะชล
 คอยปะทะอัยททางหว่างถนน
 โยไม่ยลไปสถิตสถานใด
 นิจจาเอ็ยโธเป็นเช่นนี้ไค้
 ก็เปลี้ยวใจเปล้าจิคค้ทกวันจร
 เห็นองทิวปลิวบั๊กนคังขร
 เรียมก็จรดกล็องจำลงลง
 ย้งเปลี้ยวจิคค้เปล้าใจฮาลัยหลง
 ในวังวงมีแค้ฝูงชาววังเวียง
 กระคังคังระนังนงไม่ซากเส็ยง
 ย้างแข่งเค็ยงคัชัณขรรพคา
 ทำฮารทรอกโกรกชะงอกผา
 ย้างเก็ยวพาเซยชมภริมยกัน
 อระพกัยงเปลี้ยวเล็ยวกระสัน

วิเวกเสียดเรไรในไพรวัน
 ษะนัร่ายท่ายไม้มันไหล่เขา
 ให้เคลือบแกลงอยู่ด้วยแสงพระสุริยง
 มยุเรศว์อนรับชมจอมผา
 กาเข้าห้อมลัดดมชมแล้วครมใจ
 พวกวานรหลอนหลอกก็ยู่ฝูงค่าง
 เขาถูกนัยนแนมแนยแยะชวา
 ช้างฝ่ายแม่โน้มเห็นขิวเขาพฤกษา
 แล้วกักร้องร้องเล่นอยู่บันลือ
 พะเล้งแลเหล่าสัตว์ในคิงขร
 ึ่งเรียกเหล่าโยธาเข้ามาพลัน
 ทั้งอุบเทียณบรรจงจำนงหมาย
 ก็จรดตตามถนนแนวคิวิ
 ึงทวิทเวียนเทียณดิอประณมหัตถ์
 โดยคำวขรขรเจ็ดแล้วเสร์จรว
 ให้เอียมอัมปรีคาด้วยปราโมทย์
 ึงปลุกเปลื้องภุมิคคฤทศทรง
 เขาแพรวชมพยุทรวงพระบาท
 ขอพระคุณบ้องบักกำจักพาล
 เกษะบุญคุณสร้อยพระสรรเพชญ์

จักรจันเรื้อยร้องระงมคง
 แล้วห้อยโหนโยนเข้าน่าพิศวง
 กระสันส่งเสียงร้องวังเวงใจ
 ก็รำพ้อนหลอนกาให้หลงไหล
 ทะลวงไล่คลายเฉี่ยวอยู่ไปมา
 แล้ววังวางขันไปเขาขนพฤกษา
 สองกรกุมกัณฐาไม่วางมือ
 ก็เก็ยผลไม้ม่าให้ถลกดิ
 ออกอึ้งอ้ออยู่บนเชิงคีรีวัน
 บึงเว้าร้อนจิกค้ำใจให้กระคลัย
 ให้เก็ยพรวณขยผายบรรคามิ
 หวังถวายบทเบื้องพระชินคีรี
 โดยขันโตนาคีประวิงวอน
 ค่อยเลี้ยววลกัลลอบเชิงชายคิงขร
 ขลิกกรมัสการพระชินวงศ์
 โดยประโยชน์หวังจิดคักคิกประสงค์
 จิดค้ำจันน้อมเค็ยตรงมัสการ
 แล้วแผ่พาคหุ้มมิคให้ยี่คฐาน
 อธิษฐานสาวพันจะบรรยาย
 ให้สาเว้าเวียงจันทกัมมันหมาย

๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐

ให้แตกคายเต็มข้าพนาลัย
 ๑
 ๒
 ๓
 ๔
 ๕
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒
 ๑๓
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐

มีวารีอันไหลอยู่ในราง
 ที่เพียงผาน้ำคั่งพื้ห้อย
 ระบายแสงพรายพริบคังพลอยนิล
 เป็นหุ่ยห้วงเหวหินชะง่อนงอก
 ไม่รวกเวียงเคียงลำอยู่รำไร
 รุกขชาติที่ล้ำหริยประคัยเขา
 พิศคอกออกผลคายกา
 พยลพรางทางชัยกฤษชาติ
 ดังกำพรานบ้านไพรทในคอน
 แล้วลุย่านบ้านนาม โศกกลง
 เห็นกองทัพชายหญิงเทียววังพร
 ก็จรคดพันย่านยันยา
 เป็นทิวเลียนเคียนลาคค้วยหากทวาย
 สังกให้หุยกพิภพลทายนหาค
 กระสินธุ์เขี้ยวเลี้ยวลครันทกใจ
 แแต่วารียังเป็นที่กำหนดแน่
 เหมือนพมิ่งนคราเป็นคราทรวง
 จนสุกแก่นันคราอาณาเขตต์
 ชิงนิยวันนัยโกลครวไรร
 แแต่วีรจากวารีไม่มีสุข

เป็นแอ่งอ่างซึ่มใสค้อยไหลริน
 เป็นน้ำข่อยหยกเพรศค้วยเหงอหิน
 สดงานดินเทพเจ้าลำเนาไพร
 ที่ไกรกรรอกผาผืนเนินไศล
 ก็กวักไกววยโยกช้อยไปมา
 เป็นหลั่นเหล่าแกงเขี้ยวคังเลขา
 สกนารัยจิกแล้ววินจร
 ใ้หัยรยาครเลียยเคินวิมคิงจร
 เขี้ยวชอกชอนอยู่ในคงไม่น่าก
 เขาแฝงมุงเรือนพั้งเหมอณรังหนู
 ไปช่อนอยู่ชฎุชิกให้มิกกาย
 ถึงทางทำน้ำสักกระแสะสาย
 จ้างหมายทำกระเพราะกำหนดไพร
 พัยรยาครสูทำชลาไหล
 พ็ไหยให้ทวนหาสุคากวง
 สายกระแสะไหลล่องทะเลหลวง
 แแต่คว่ด่งทวนทุกช้นเคินคอน
 สุกสังเอกทระพยสยสมร
 เขาคิงจรพุ่มพวงเป็นวงวัง
 ระทมทุกข์ในกมลถึงวลหลัง

ซินพลัยพลาผ่ากิ่งพฤกษายัง
 จนอรุณรุ่งสว่างสว่างหล้า
 พยุทธยาภยากราออกคลาไคล
 ค่อยเลาะเลียขยงคาศาศเวศ
 ประทับร่อนผ่อนพักพวก ไชอิ
 กัลลว่งไชยยาทาสถานที่
 พอสันแสงสริยาลงสายฉันท
 พชมชาวไชยยาทาสที่ธารท่า
 ปรพพรณพักตราไม่น่ายล
 ทงแคนกินถิ่นฐานที่้านอยู่
 แต่เสียงสัทวครนเครงวังเวงใจ
 ครันตรวจเควรมจครงคพร้อมเสรี
 ไปข้ามเนินนทีศรัชรินทร์
 ครสสังทพอุทัยให้ ไปหน้า
 ครันพร้อมเสรีแล้วเสด็จจรลี
 ข้ามแถวแนวเนินธัญญเวศ
 อันแนวนั้นเนินดำพญากลาง
 จำเพาะทางซนหว่างขอกขรรพท
 เสียงขระนเรอขรขงอยู่ก้องไพโร
 ฝ่ายเวียมก็แต่เกรียมกรมเทวม

คณิงนังนกนวลวิญจวนใจ
 เสียงลั่นขงขัญญายู่หวั่นไหว
 คชไกรรยเสด็จจรลี
 ไปตามเขตคั่นกงลงวิถี
 แล้ววากที่ข่างเข็องจรวรลี
 นิคมเขตคั่นอันในเขื่อนฉัตร
 กัยขัยขังขังมันขัยวิมขล
 ลงอาบกินธาราอยู่สยัสสน
 ถ้ามีขนกกว่าค่างทักกลางไพโร
 จะพิศก็ไม่น่าจะธาศัย
 ขัยอยู่ไค้ขันขมนิยมขิน
 แล้วเสด็จจากท่าชลาลินข
 ถึงแถวดินทขัยขมขาน
 พอโยธาตขัยดลวงเข้าไพโรศรั
 ยกพยทโยธ้ออกเดินทาง
 ถึงคั่นเขตคัสทขริงค์ท้วยขวาง
 ล้วนขงขางขิกขัญจระขัยโย
 ค่อยเลียขยดคพุ่มพงกงไสว
 กรรแสงให้ ไทโยทาดิ่งสามมี
 แสนทเรศแรมไพโรพนาศรั

ใ้อว่าสัคว์ในพนศัพนาลั
 เหมือนนอกเรียบแรมร้างนิราสรัถ
 ไม่ว่างเว้นวันถวิลจินตนา
 คะนังพลางทางทศันานก
 ปรุหลากหลากยกทางเป็นค่างทวง
 เทยวพาเพื่อนชย์ไม่แล้วไซ้ชั้น
 นิราสรัถก็รู้จักว่ารักกัน
 กระทบถึงธารท่าชลาสินธุ์
 มีแท่นขวางท้านางนิตรารมณั
 นนางใดใครหนอมาสระเกศ
 มาใส่ยาสน์เอื้องคัในพงพิ
 ึ่งเคินกงพงกว้างทางทฤษฎ
 คะนังนกกน่ายแท่นยังแคลงใจ
 แล้วเทยวทอทศันานาท่าแทน
 ไม่เห็นแก้วแววตาพวงอน
 ไม่บดลองค์หลงชมแต่ขรรจรูรณั
 ปรากฏชื่อโฉมนางไว้กลางไพร
 พอสักสนมรรคาสาครเศ
 เป็นเขื่อนคนกันขวางอยู่กลางคง
 พระสรีขงลงดิพยัคษั

ยังรู้มีมิตรจิตต์เจตนา
 ก็ตั้งพักตร์คอยเพื่อนเสนา
 คุจราคัประทัยไว้กับทรวง
 หมิวีศคว่อนร้องขนเขาหลวง
 ย่างหม่นม่วงมากมายอยู่หลายพรรณ
 ย่างเวียนวนเคล้าคัแล้วคุชัณ
 บังกระสันเสียวคิกทัจจิตต์กรม
 ปรุเทศดินแห่งนางลงสระผม
 เมอพิศชมร่างรอยปรากฏมี
 หรือแรมร้างนักระศัขัรึ
 หรือจำจากสาม็อยู่เมืองใด
 จะสังเกศอานัขัไรไหน
 ให้หลงไหลรอยร้างท้านางอน
 ก็มุงแม่นหมายพยสยสมร
 คำเนนจรไปหนคำขลใด
 ทั้งรอยอนนรอยลงชลาไหล
 ให้ยลัมิใจคนจรมากอนคง
 ึ่งเขาเขตคัหิมวายุระหง
 วิดิตรงขนขนยอกขรรพคา
 ึ่งพักพวกโยชัอยู่เพิงผา

พวกนายกองเกณฑ์กันเป็นโกลา ให้อ้อมวงซ้ายขวาและกองแล
 ออกเกินครววเสียงเกราะเสนาะก้อง บ้างค้ำธงนั่งยามตามกระแสด
 พลเขี้ยกเขี้ยกษักกันชักแอ เสียงเซงแซ่ก้องข้าพนาคร
 ฝ่ายพิษนสติกกระท่อมเดือน สันโคยชูเกี้ยวเปลี่ยวเพือนสโมสรว
 อนาคตหนาวครวคักไม้่นกนอน ทูเรศร์อินตริกรรมอารมณ์ร่วน
 พระพายพัดพานพาสมาเลิศ ในท้องแฉวงหิมเวศตระหลยทวน
 สัมผัสพิพานสาบึงพากรวญ เหมือนกลั่นนวลเคยแนยอร่าเวียง
 ใ้ชุ่มชื้นกั้แกพนบยผาชาติ นชนาภูมิไคยลไค้ ยันเสียง
 เคยสนิทแนยนึ่งประคองเคียง ใ้อลาวเวียงก่อกรรมให้จำมา
 ตระเวนไพรชันทักระวังเดือน รนท้าวเคือนคลาศคัลชัยพระเวหา
 สกนแก้วแว้วฉันทระชันมา แสงนภาส่องแล้วในอัมพร
 น้ำค้างยอชยพรชัยพรมบยผาชาติ คหยคหยาทเป็นลของกังฟองฝน
 หม่มแมลงมิ่งออกอิงชล เทียวเวียนว่วนอนหาสมาด
 กเหว้าร้องเร่งรลพระสวียศ ใ้ประเวศเคียมยอกคิวิ
 ฝ่ายฝูงลิงค่างย่างช่นี บ้างชิกชเ้าหยอกกันชมเซย
 พลงช้างพลางผูกคะเซนทรมัน ท้วยสำคัญชเนากระพังเหย
 ครันกยอานเสร์จสรพประทัยเกย กำหนดเคยริบเสกัจฉีลา
 กั้ลวงช่นเขาเงินนิงคิงขร ยทจรแสนยากสหัสสา
 เป็นครอกนอชยรอยไอยวา ค้อยเลาะเลียขไหล่ผาไปตามเนิน
 กุญชรหน่นิวพฤกษาเข้าควำมัน ท้วยท้วงันถวัคระหระเทิน

ทศาศน์ก็ค้องเทาเอาเข้าเคิน
 ครนแดงยอกครเป็นทวน
 ล้วนตั้งวังเรียงร่มมรรคา
 ประชุมช่อท้อก้านกิ่งระยิบ
 ท่างลั่นช่อนชัยสลัยกัน
 โอเจ้าเขาวพาแมนมาก้วย
 จะเลือกเก็บขุยผลสุมาลัย
 สาวหุยกุขยอห้อยพวงระย้าพุ่ม
 จะร้อยเรียงเคียงวางไวข้างนอน
 พิฤศแก้วกรรณิกามหาหงส์
 จะทำบุหงาผ้าขางท้อย่างกั
 ทั้งพะยอมหอมหวนลำควนกาย
 มลลิกะรังงาสารพัน
 นัสกจนคนเกี้ยวสันโทษฐกัน
 คระนงน้องเข้าเย็นเหมือนเห็นองค์
 รัญจวนพลางทางเร่งคชาข้าง
 ละละาะเลียบมรรคาพนาลัย
 เย็นน้ำเขย่มท่วงหินระรินไหล
 มัจฉาเลมไคลหินเทยวकिनวล
 ประภัยแรมแล้วก็เลื่อนจตุรงค์

ขนเขาเงินลอยแดงนลิตา
 ในแผ่นพินเรียบรายเป็นหนักหนา
 นานารกชชาติประหลาดพรพรรณ
 ขางกลีบกลีบสู้แสงพระสุริฉน
 พยลพลางทางทวันประวิงใจ
 จะรรวยพิศวงหลงไหล
 มาวิจัยกอรวงสวมใส่ทั้งสองกร
 ล้วนกลั่นกลุ้มเสาวคนธเกสร
 ให้ชักรกล้วนกลั่นท้ออินทวิชัย
 ไม่นั่งแกงกนกกายประหลาดคี
 เอาท้อคอกมาดีเข้าทักกรรณ
 พทอิชาติสักรมณมสวรค์
 จะจกัศรค์ ให้เจ้าอวยสะโยทรง
 แสนฉวิลอยู่ทในโพระทรง
 ละเลิงหลงปรากฏในควงใจ
 ให้เหย่าอย่างขำฉารละทานไหล
 ก็ตรงไปท่าสอากสำนักชล
 กระเซ็นใสเย็นคำกัณน้ำฝน
 เมอพยลก็เหมือนอย่างในอ่างปลา
 เข้ากอนกงขำฉารละทานผา

ครั้นเป็นรอนอ่อนแสงพระสุริยา ทุ่มรวรคามักค้อมช่อมไพโร
 หมายถึงประทัยหย่องแห่งตำแหน่งน้ำ กำเนินนำมรรคาถึงอาศัย
 ก็พักพลหยุดยั้งระวงษ์ จะรอยไกลันครวราขลิมา
 ครั้นรุ่งวางแสงพระสุริย แล้วจรคดคามเนินเชิงเทินผา
 พอรอนอ่อนแสงพระสุริยา ถึงแถวทำยมะเลิงเห็นเรือนเวียง
 พวกครอยครวักลัวลาวไปแอยช่อม ออกเกลอนกล้อมอองกระนงเสียง
 ให้กณชกกันสี่ย่าวยลาวเวียง คอยม่ายเมียงทางท่าจะรวัว
 เห็นลาวน้อยไทยออกกระคมฆ่า ครั้นมากมากอนครวัเข้าไพรศวี
 พลลาวแตกคายลงหลายที จนทรวากผลเกลอนกล้อมที่ทางจร
 เสก้ถึงให้ประทัยทชายยา พวกนายครวัออกมาหมอยสลอน
 ค่างสำราญวิญญาสถาวร ประณมกรคิกการราญณรงค
 ชาวตระหนักถึงอนกัยกหนี ให้รุกเผาขวีเป็นผุยผง
 แล้วฉัยพลม้าช้างไปทางตรง ไม่แหววงรวัรคเริงคักไพร
 ทรงทรวายเสร็จแล้วเสก้กำเนินจร พวกครวัคามจั้มคองคไสว
 ทั้งเกวียนค่างช้างม้ากัคลาไคล ที่ทหายคองคองโล่กันจรวลี
 ถึงดินฐานย่านใครเคยสำนัก ก็พร้อมพักครวัรคัเปรมเกษมศวี
 ขันสิ่งส่เคหาไม่รวาค อนเขียนที่เก่าเกิกกำเนิคคน
 เสก้จจะยวอนเข็นกัทยคพัก ที่สำนักนาเกลออยู่กลางกน
 เป็นเวียงท่งซากย่านที่ย่านคน หม่พพลเลอขล้ามาไม่ทัน
 ให้หยุดยั้งระวงษ์ ประตัยทชายยาพนาสัดจก

๑ รุ่งรางต่างศรีระวีวรรณ
 ๒ ไปทามแถวแนวย่านบ้านประเทศ
 ๓ ล่วงคำยลพินย่านบ้านพุทรา
 ๔ เป็นน้ำชะทรายใสค้อยไหลริน
 ๕ จึงพักพวก โยธาทลากร
 ๖ ในอวาศวงวิคท์ห่างบ้าน
 ๗ ครั้นย้ายแสงสุริยาก็คลาไคล
 ๘ ขอบคันมันคงในเขื่อนเขตค
 ๙ ทงวานยาอาคมก็รุ่งเรือง
 ๑๐ กำแพงรอยขอบเมืองเสมาคง
 ๑๑ หอระรอยขอบเนินเชิงเทินมี
 ๑๒ เรือนบ้านแต่ล้วนคกระคาทาศ
 ๑๓ แลจำหลักกลวกลายพรายสุวรรณ
 ๑๔ เสียดายเมืองเสียดก็มวิหมอง
 ๑๕ ใจลาวแย่งยอชนลงปนคิน
 ๑๖ แต่อวาศของนรินทร์ขันเรศวร
 ๑๗ ยังปรากฏงงามอยู่ครามครัน
 ๑๘ ทรงสร้างไว้เป็นทางพระนฤพาน
 ๑๙ ไม่สามารถอาจากล้ามายาย
 ๒๐ พิศรโลไปเที่ยวทอวาศ

๑ ก็ยกพวกพลขันธออกลินดา
 ๒ นิคมเขตค้ว่นแคว้นคแน่นหนา
 ๓ ถึงคองคห้วยขวางอยู่กลางคอง
 ๔ ลงอาบกินเป็นสขสโมสร
 ๕ ประทับร้อนอยู่ที่รมสำราญใจ
 ๖ เป็นสถานดินท่าเจ้าอาคัย
 ๗ เจ้ากรุงไกรนครราชสีมาเมือง
 ๘ ทุกประเทศกล่าวชื่อก็ลือเลื่อง
 ๙ ไม่ควรเคองช้ำคิกมายาย
 ๑๐ คซึ่งขงเป็นสงวราศรี
 ๑๑ ขนหนาทขอมขนขนขนขน
 ๑๒ ทงบริเวณอวาศก็เคิดคณ
 ๑๓ ทหนายนครขขขขขขข
 ๑๔ จนเจ้าของขขขขขขขขข
 ๑๕ แลวพณขขขขขขขขข
 ๑๖ อันประเวศสู่สถานพิมานสุวรรณค
 ๑๗ แต่ครั้งเสด็จทรงธรรมอยู่ธานี
 ๑๘ จึงขนคาลช้ำคิกให้ นกหน
 ๑๙ จึงเลียงล้อยขนขนไม่ทนทาน
 ๒๐ แลวขุรยาตร์เข้าไปในวิหาร

ศิโรคมกัมเกศลงกรวยกรวน
 มากุมครองข้าน้อยผู้รองบาท
 ระวยคึกครังโกลให้ไค้ที
 แล้วอภิวินท์ควรไล้ไปสำนัก
 สพรังพร้อมจตุรงคโยธา
 ถึงวันฤกษ์แล้วก็เลิกจตุรงค
 พลheim ไท้ร้องก้องสำเนียง
 เสก้จากเกษมาศราชศักดิ์
 ช้างฝ่ายพชนชั้คะเซนทรพลัน
 ออกจากนครราชสีมา
 ไปคามแถวแนวย่านบ้านตำบลด
 วนสุกบ้านก่านลำจากก็จวนค้ำ
 พระสุริยงลงลั้ยเหลียมคิวิ
 จะแลซ้ายเห็นชายละทานผา
 ำริงงทั้พแรมทางอโยกลางไพร
 ำพทวนจิตคึกคิกมาน่าอนาด
 ล้วนฮาวุอรอยข้างกลางณรงค
 แค้ปลุกปล้ำฮาครุพนทเวษ
 ะล่งหลุกก่าแล้วนะแก้วตา

อธิษฐานขอเบื้องพระขวาม
 พระอำนาจเหนือเกศเกศ
 อวิณภัยขยัคด้วยศักกกา
 พลั้ยปลาพักตั้งอยู่ทะเลหญ้า
 ทรงปรักษาที่จะตามไปคิ้เวียง
 คำเนองหม้องลั่นสนั่นเสียง
 ทหารแห่เคินเคียงเป็นคู่กัน
 ทรงจำลของคชลัทธินันเือกฉฉิน
 ก็รวรลตามเสก้ไปกกลางพล
 แล้วยาตราเข้าไพรพนาสณช
 นิคมพินชอยเขตคิ ในอนัน
 สำนักน้ำอยู่ที่แนวพนาศวิ
 อราพวิ้งเวงวิเวกใจ
 ครันแลขวาก็แค้พุ่มพงไสว
 ใ้ท้กองไฟแสงสว่างกระจ่างทง
 มาไสยาสน์อยู่ที่ในไพรระหง
 รัชยาองค์ไม่เป็นอันระนิทรา
 ชลเนครนองแน่นในนาสา
 วนสันเขตคั่นครวธานี

นั้วันแต่ทะคันเข้าเคินยา
 โห่ พันแสน โศกศัลย์พันทวี
 ซ้างประทัยรัยเสกาทถ์เกยมาศ
 จำเพาะพิศตรวยพาทิศาศตรง
 ก็มุงไม้ห่มายเขาลำเนา
 เย็นเมฆหมอกออกมกในอัมพล
 ลงดูก็อังกองที่พิศเคินทน
 เข้าตากพองได้แก่แตกกระจาย
 แดคามมรรคาหน้าสังเวช
 แสนลำยอกยากใจแก่ไพร่พล
 ประทัยที่โศกหลวงกำลั้งฝน
 ออกเข็อกเย็นชื่นซำทั้งกายา
 ในคอนกงมวิ้มกไม่เห็นทน
 พวกกองทัพชานชมอ่ยงมกาย
 อันแสนยากบอกใครจะเหมือนเช็ดดู
 ทิวอกเวียมเกรียมกรมระทมใจ
 ครันหิริญรุ่งสว่างหล้า
 เสกั้ทรงไอยรากลารา
 ชันคกงลงโคกแล้วข้ามห้วย
 พิศพรรมพฤกษายรรคามิ

จะลิลลัษย์อุยอุยกรุงศรี
 จนราวกรุงสว่างสง
 บุรยาครเข้าในไพร่ทรง
 ที่นั่งทรงเคินทางไปกลางพล
 จะใกล้คำก็พยัพยโยมทน
 วิยัคฝนสาชชั้กกระจักราย
 ลำยอกคนมิไค้สว่างหาย
 ไม่คึกชอยแก่ลำทำหน้าจ
 เหมือนหนึ่งเประคะมารวิส่วนกุศล
 จนมวิ้มทมิ้มกแสงพระสุวิยา
 ระทมทนเห็นหนาวเย็นหนักหนา
 มิแต่กยูไอยรารพอ้อมกาย
 พายฝนก็ไม่สว่างหาย
 ทิว่วนายกั้กันออกอั้งไพร
 ถ้าแม่นเห็นก็จะสันทังสย
 จะว่าไปก็จะเนิ่นทิวานาน
 ก็พร้อมพวกโยธาถ้วนทวยหาญ
 ให้ชันค่านำเสกั้จรลั
 โกรกรกรวยเนินแนวแถววิดิ
 เป็นหลายอย่างต่างสีน้าฟุ้งชม

ดึงฝังฟากชลธาสลาศรี
 ที่โล่งเตียนถิ่นฐานสอาดม
 พุทธรักษาถิ่นดาวทิวฝั่ง
 แคเรือนว่างเยือกเย็นไม่เห็นคน
 คุกก็เขื่อนน้ำสังเวชจิศ
 ใหลเปล้าเปลี่ยวิญญาซึ่งอวอร์ด
 กำหนดหยุกสามแวงทั้งวันพัก
 ทั้งกระบวนพยุหยาตอกยาศรา
 เคน โคยมรรคาพนาเวศ
 พระสุริยาสายดั่งหลังวอนรอน
 มฤคชยเขมรซึ่งคะนองเดือน
 สุกกรเห็นแผ่นตรงเข้าคองรัง
 กระทั่งเดือนเกินเที่ยวเลมระยัค
 ภาษาศักก์งามคามทำนอง
 ที่เหล่าพรานกลานแอบเอาขึ้นแนะ
 กระสุนโคกโลกกักเข้าคักใจ
 อนาคตจิศคพิศคคักชิน
 กิ่งเพื่อนเอกาไม่อวอร์ด
 ครั้นสุกคองลงทุ่งก่ถงบ้าน
 ซื่อหนองจอกกว้างขวางอยู่กลางไพร

ตำแหน่งนามแม่ประชิดโคยปฐม
 ก็ประทัยแรมประทมทฝั่งชล
 ล้วนข้านตั้งคามละเมาะในไพรสณฑ์
 เทียวเกินคันเข้ายาพนาคร
 แล้วเสียวคึกเหมือนพร่างแรมสมร
 ก็จากรชยัคชสารมา
 ครั้นพรอัมพริกจักรงคแน้นหนา
 ลงข้ามฝั่งคองคางแล้ววิจร
 กำหนดเขตคักทางเขาในคิงชร
 ทิชากรวัยเร่งเข้ารวงวัง
 พยัคฆเดือนเสียวลคัสคักหลัง
 พยัคฆยังขยขอยลงหมอมอง
 ไม่พรากพลคัสสมสู่เป็นคู่สอง
 ค้อยหยักข่องเวียงรายอยู่ชายไพร
 พอนกและคักงันสนั่นไหว
 ก็ยรรลยเลยลัมระเนนนอน
 ครั้นเสียงขนกัมปนาทชยัคชยอน
 กระเจิงจรไปแต่คักด้วยกลล้วย
 ราตรีกาลจวยจวนปฐมชัย
 วยสังให้หยุกพักสำนักพล

ลงแรมรอนผ่อนแรงไอบเรศ
 ครั้นรุ่งรางต่างแสงพระสุริยบน
 กองตระเวนเกณฑ์ข่มไปตีข้าว
 สิบห้าคนคัมในป่าซาง
 ทั้งไทยลาวลอยแลกกันแต่ห่าง
 ไท้ที่ยิงวิ่งรุกเข้รยรอน
 นายลาวถูกข่นดลาโลก
 เอาค้ายฟากซากกลางอินทรี
 พอกพิทดวงเลขข้ามชลาลัย
 แแต่บุราณเล่าคอก่อนนิยาย
 พวกหมอล่นสามคนก็มีวัยมุก
 แล้วพาเข้าคู้หาในวาร
 อันนามนึ่งไ้ไ้เวียกว่าสามหมอล
 อนุต้งสำนักไ้พิกพล
 ในเว้งเขาเย็นห้วยละหานหิน
 เป็นน้ำพุกกันชนศิลา
 เมื่อยามร้อนก็ค่อข่นอนบรรเทาทุกข
 ค้วยกคากาไหลโลกโคกกระเด็น
 แม้นไ้คั่นองมาประคองเย็นค้คึก
 น้เวียมเคี้ยววั้แห้วอยู่เรรวน

ที่คนเขตกั้หิมวาพนาสณห์
 ก็จรกลเดือนที่พิชอกเกินทาง
 ก็พยลาวได้กลอดมาเขาขวาง
 มานั่งทางคอยทัพที่ยกกร
 ที่ริมทางคนละฟากคิงจร
 กลุมยอนกัน ในทางหว่างคีวี
 ไทยโคกชัยจิกเอาเกค้
 ข้าวหน้แตกพลัดกระจักราย
 ถึงแถวดินสามหมอลำหนคหมาย
 กุมภัดร้ายสาหัสในน้ที
 เข้าฉวยฉุกค้ายลงชลาคีวี
 อันเย็นที่อาคัยข้อยในชล
 เขารู้ค้อมาแสดงแ้งนสนธิ
 เมอจรกลมาเฝ้าอยู่อัครา
 กระแสสนธิไหลรยกระทยผา
 ออกฉานฉ่าข่มชายลงฮายเย็น
 วิเศษสุกกายาประสาเชญ
 พิแลเห็นคึกถึงคระนงนวล
 จะเซยชีกชนชมภิมย้ทวน
 แแต่เข้ขมข่นข่มมิจค้ระจากกาย

แล้วเที่ยวชมภูผาซลาสินธุ์
 ทำปิ่นกัปรีคาประสาชาย
 ถึงกำหนดที่พินาศก็เกิดอน
 ทั้งช้างม้าก็ถลอนถล่มชุนมพด
 กำจัทจากที่พัดดำเนินเขา
 แศโหยทวนควรวญกัปรีคาอวเว
 เข้าบุกย้ายมาคงในพงชัญ
 แล้วเข้าไปในป่าระหงและคงขาง
 วายเวกพานแพ้วระยักโยก
 ไบระยักพิทระงมเมื่อถมพา
 ที่ถ่วงดูบ้านเข้าพนาเวศ
 ซื่อบ้านเท่าเสาเสถ้างอยู่กลางไพร
 ก็แรมพดหยุกพัดดำเนินบ้าน
 ทุกหมู่หมวกครวระเงดณั้ตระเวนกัน
 ครันรุ่งยกโยธาออกกถาเกิดอน
 ถึงฟากฝั่งชลธาราวรี
 กระสินธุ์เขี้ยวเลี้ยวไหลอยู่ไควมควน
 แสนลำขากขากใจกับไพรพด
 กวี่ยเคชระยารมีเป็นที่ตั้ง
 อันเงือกงูมรภีถ์ไม่ยี่ทา

ไม่สุกสิ้น โศกเขายรรเทาหาย
 แก่ทวงจิกคั้หมองหมายอยู่ มัวมมที่
 ตะเถาะเดือณลัย์ไม้ ในไพรสณฑ์
 ที่พืดดวงจวกลออกเคินจว
 พึ่งกิ่งเครือว่า โศกเง็งกระนังสมร
 อยู่เหนือหลังกัญชรวที่เคินทาง
 ถ้วนไม้ได้เถาะถักถลถัมขระ
 แดเสถ้างสงเสถากุเปล่ เท
 ชะเขืออันโยกมัวรุกชสาชา
 เสนารถั้เหิมวาวเวกใจ
 ชันพงเพคมีแวมการวิสติ
 พระสุวิไลช้อณเด้งสายยันท์
 ให้เทวีขมการพว้อรพวกพดชั้
 เขมรนั่นอยู่ถ้วยวาชไพร
 เข้าทางเถื่อนคามแถวแถววิถิ
 ประเทศที่ดำเขินสอากชล
 ระคิกคันเหล็กถักที่ชั้คณ
 เป็นจำนแล้วที่ถงในคงคา
 ถ่วงดูถ่วงฝั่งตั้งปรารธนา
 ทั้งสินฮฟโยบวาไม่อันทรวาย

ครั้นถึงฝั่งแล้วก็ตั้งพิศุขหายาก
 พอเวลาสายฉันทะวันชาย
 ทำรวี้อ้อมเรือนยักไว้มีครอย
 ใยดาวเที่ยวเล็กตลอดมาสอคนแถม
 เสกจักรพลัษยพลาในค่ายล้อม
 เข้าหน้าที่นั่งทางไม้วางใจ
 ให้เสื่อย้าแมวเขานันเล็กตลอด
 ถ้าพลลาวมาแสดกงแจ่งขยด
 แล้วศรีสังข์ทพหน้าพระมามอญ
 พอแลลยทัพหลวงก็ล่งคาม
 พลรบยันเทิงสำเวียงวัน
 ล้วนฮาวอุกมุขชัยย์กับกร
 ย่างกรายหอกแกว่งกายแล้วร้าง้าว
 ขยัยท่วงท่าทำอะไร
 คเสนทร่นม้าร้องกระนองแผ่น
 ฟ้าอากาศผาค่มองในอัมพล
 องทิวปลิวไสวใบสยัก
 สกยเสียงเบื้องขนเหมือนคนควี่
 ทัพเที่ยวเค่นโคกไปกลางชัย
 ทากาษกลากกลางธัญญา

ขรยาศรีไปคามกำหนดคหมาย
 ก็ถึงค่ายกองหน้าสำนักแรม
 ทั่วยเขตต์ขอยบ้านยอนันต์อแหลม
 ทั่วย่านบ้านแซกแซมกันเนืองไป
 สะพรั่งพร้อมโยธามาไสว
 ทั้งนายไพร่ก็ระมัตระวงคน
 เทียวเสาะสอไประวงพั้งสนธิ
 เกณฑ์คนไว้จะจับมาแจ้งความ
 กองโคราชริบรไปทั้งสาม
 อันถูกยามเทพช่วยอานวยพร
 คุมข่มขมิได้ทั้จะย้อยหย่อน
 จะคอยรอนรัยราชไพร่
 ทั้งยืนนำหัวหน้ากัมนักหน
 กำเวียงเวียงอุทอิทุกทิวคน
 ประเดะเค้นตลอดกลับชัยย์สน
 พระโยมขนหมกเมฆไม่รำคิ
 วายพิศสวนส่งตรงวิดิ
 ประโคมชัยย์ยังมีแล้วตามมา
 ละเลาะลักลยไม้ที่โยหนา
 พวกโยธาไพร่ร้องอู่กองไพร่

ก็ล่วงดูเวียงวงคิงขร
กละทานธารดาอินอำไพ
มีทางเดินแห่งเคี้ยวทผาซาก
ข้างรอนนอกพญาคีลาราย
คั้งพลับพลาไว้ ทหน้าเนินคิงขร
แล้วพานวดนางของคั่งสรงชล
แล้วเล่นไล่โคดึกมฤคมาศ
สำราญใจไพร่พลมนคร
พอทัพดังคิงขรเป็นทชน
ไปรคให้กองพระเสนาอันคลาไกล
พอกองโจรสามร้อยมากอยทัพ
เข้านั่งอิงพิงผาในคามอง
แล้วให้ร้องก้องกึก โทญรนาท
ไทยมอญพะม่าละล้าละดัง
ย่างก่ถุกย่นล้มลงกลาตกลง
ย่างไม่ย่อท้อเข้าค่อคี่
พระเสนาเสี้ยกระบวนก็ชวนหนี
ครั้นคั้งไค้ไล่ทหารเข้ารวญรอน
พวกทัพลาวเหลือทนจะถอยหนี

๘๒

พออาวุธพิสวงให้หลังไหล
ท้วงในข้านเคียงอยู่เวียงราย
คจเขาคันธมาทอนเือกฉาย
เป็นทหมายของอนล้านักพล
ล้านักนอเมื่อค้ำเนินออกเกินทน
เก็บขุบลขุขยาในวารี
เที่ยวประพาสนกไม้ในไพรศรี
แล้วจวลแรมรอนเที่ยวนอนไพร
ก็คั้งมันมุงทาทออาศัย
ขยิบไปคั้งร้อยลำพอง
ครั้นไค้ ทักขยิบผันผของ
พอไค้ช้องอิงขมระคมคั้ง
ออกซึกขักพันพาคคอบหลัง
ไม่คึกท้วงว่าคักจะโจมตี
ย่างก่กว้างขมซานทะยานหนี
คลุกคลีไทยลาวตะลุมบอน
เข้าชิงทขยิบมิเขาคิงขร
พะม่ามอญคัลคักขินคัก ทาง
เห็นโยธเข้าคักก็ซึกขวง

แค้คักกั่มหุ้มไว้อยู่ในกลาง
 ดงล้มกลากายกินสิ้นชีวิต
 เทยชุกชกนกันบ่าพนาดี
 ชนณรงค์องอาจเอกทหาร
 ไล่ดาโถมใจชัยไม่กลัวคืน
 เสก้ชยกพลคามพวกทัพหน้า
 จนพันคงพงชฎงันที่
 ประกองชัยเจืองงูอินแรงร้าย
 ลงข้ามพลม้าข้างมากกลางชล
 เทยพลักไม้ไล่โค่นแต่จรเข้
 ย่างหลัดม้จมลงในคงคา
 ไปตามรอยขบทรทัพหน้า
 เทยแคะคันมรรคาในราตรี
 ขรรค์บ้านนามกระตักข้างแปน
 จนสิ้นแรงทิว ไทยลง โรยรา
 ประทับวิมอาวาสในหิมเวศ
 ก็พยพวกกองหน้าเข้ามาทัน
 ชนณรงค์โถมชัยเอาลาวใต้
 ครันทรายเสรีจทรงเห็นเป็นอุบาย
 คอยชัยลาวที่จะลงมาจากบ้าน

กระหนายข้างเช่นฆ่าเจ้ารว้า
 ทุกคนคิดแยกย้ายกระจ่ายหนี
 จะเอาแต่ชีวิตให้คงคืน
 ก็ชยอาสาชาญเข้าผาผน
 จนคกคนลงดงกรাত্র
 เทยชุกชฎงันบ่าพนาดี
 ซือลาพองวารเป็นวังวล
 กุมภัดพาลผ่านว่ายอยู่สยัสสน
 ไม่เห็นทนด้วยเป็นยามสนธยา
 จนชวนเซพลาภพลัดลาผา
 ชนควาหาฝั่งฟากชลธิ
 ไล่ยุกทหารอยเท้าไอล้าวหนี
 จนสุกแรงพาศีและไอยรา
 ไข้วแสนสุคยาภสหัสสา
 เจ้าตากต่างโภชนาทูกันวัน
 คามตั้งเกศขึงใหญ่ในไพร่สัดข์
 อภิวันท์หมอยเม็ยงอยู่เวียงวาย
 ไปรคให้ไล่คำให้ก้าวอ้านถวาย
 จึงตั้งนายชนณรงค์ให้รับพร
 จะชิงชนอาหารเข้าคิงขร

แต่ทัพใหญ่หุยกหักสำนักันอน
 ฟ้าแสนศึกชอกช้ำระกำจิตต์
 ล้ำยากคนสุกทนททรมาน
 เมื่อยามอนนอนเห็นอโยไม้ลาค
 ระกินน้ำก็แก้คมีขมระคาย
 อันความเชื่องไหนจะเห็น ในอกพิ
 ึ่งจกหมายมาให้แจ้งแห่งยุด
 ึ่งกระนั้นก็ไม่วายคนงนึ่ง
 อันคักนอกก็ไม่นักเท่าคักใน
 ครันอรุณเรอรุ่งจิวรัสฟ้า
 ช้างประทับริยเสกัจจงลี
 ฟ้าเกี่ยวพรณพฤกษาสอาหาร
 ึ่งหัวหวายพลับพลองของนิยม
 ्हมากพอกผลขามสุกอยู่คันทาย
 ลูกชิวคหวากคายกกลังตกกอง
 พวาทหวานยามอยากอระอวรส
 ึ่งเที่ยวเลือกเก็บสิ่งของทักองใจ
 ึ่งบ้านโพธิ์ภูมิฐานเป็นลานเลี่ยน
 พวณิกรรลงในคงคา
 พระที่นั่งเลขทางไปกลางชฎี

คอยนิกรล้าหลังในคงคา
 เหมือนเวรก่อต่ออีกมาตามผลาญ
 ึ่งอาหารรอกอยากล้ำยากกาย
 เมื่อยามกินเคลือบคคาลเวลาหมาย
 ล้วนกลั่นอายสาบส้างทั้งข้างคน
 ึ่งด้วยลยล้อยู่ในป่าพนาสณห์
 ึ่งเหตุผลทุกยากล้ำยากใจ
 ึ่งห่างห้องห้วงคิกพิสมัย
 ึ่งเตรียมใจครมจิตต์ทกรাত্র
 ึ่งระจ่างล้าเหล่าไม้ ในโพศรี
 ึ่งคามวิถีดวงในโพรพนม
 ึ่งอันเปื้อยวหวานตางชาติก็ฝาคขม
 ึ่งและม่วงย่รางข้างขมตะคร้อครอง
 ึ่งอันรสชาติหวานก็ไม่มีสอง
 ึ่งทั้งแหว่ทาคคาก้องมะเพื่องไฟ
 ึ่งเมือคราวอกโอชาจะหาไหน
 ึ่งอันมีในหิมวันต์อริญวา
 ึ่งอยู่กลางเคียนช้านคิกกันแน่นหนา
 ึ่งสำราญร่มรุกชอาอูริมชล
 ึ่งถึงบ้านลาคมีวัคอยู่กลางหน

พอรอรอนอ่อนแสงพระสุริย
 รมชายเชิงผู้เก่าโดยกำหนด
 ทงเก้ายอกเยี่ยมเมฆเมฆ
 ล้วนบ้านดาวเรียงวันเป็นหลั่นสลัย
 เห็นกองทัพพุ่งวังทั้งหญิงชาย
 ย่างก็แอบเล็กลอมมาสอคมอง
 พวกไทยหลบลูกไ้เข้าไล่คั
 ค่างคนไม่ประมาททั้งกองทัพ
 อันอาวุธม้าช้างไม่ห่างกาย
 ครันล่างแสงหิริญสุวรรณเรือ
 พอพันยามสนธยาและราตรี
 คังกระบวนจักรงค์แล้วทรงช้าง
 ละเลาะเลียขแนวเขาลำเนาไพร
 ไล่ดาวแอบเอาไฟเข้าใส่ยัง
 ขุนณรงค์ลงชัยไ้ตัวมา
 ที่บ้านพร้าวค่อแค้นบ้านแสนค่อ
 พวกกองทัพทุกขั้วทุกตัวคน
 ก็รวรวมไ้ห้อย่นลงหยุกพัก
 ไปตึกคามรบรุกทุกลำเนา
 สกัยข่าวว่าลาวมากังสู้

ก็ตรวจพลหยุกพักพวกโยชั
 ซึ่งบรรพตอยู่กระหนายแนววิดิ
 สถานที่โล่งเลียนเคียนสยาย
 เอนกนัษะกำหนดคนนั้เหลือหลาย
 แดกกระจายชนบนยอดคัวิ
 พอไ้ช่องขันยิงแล้ววังหนั
 ไล่ดาวหนัซ้อนตัวกัวยกตัวตาย
 นายและไพร่มีไ้ห้อย่นสิ้นทั้งหลาย
 เขมันหมายค่อยศึกกระโจมคั
 คณานั้อนกถ้องในไพร่คัวิ
 ค่อยยินคัขางเขายรรเทาใจ
 ขยายขางจากท่าที่อาคัย
 เห็นแสงไฟเรืองรอยมรรคา
 แล้วรยพุ่งโหมหักกันหนักหนา
 พิฆาฏฆ่าล้มตายลงหลายคน
 ไม่เหลือหลอเสี่ยเข้าไม่ทันชน
 เห็นซัคสนคัวยสะเบียงนั้ขางเขา
 เข้าโหมหักชิงเข้าที่ลาวเผา
 ก็ชิงเอาสะเบียงไ้คัความครัน
 ที่หนองขั้วลำภูเป็นค่ายขัน

ทำที่มันกันทางไปเวียงจันทน์
 ระยะเวลาสั้นห่างสักร้อยเศษ
 ถึงบ้านพร้าวเหล่าสถานสถานศักดิ์
 ชุ่มนุมนุทพิชัยศักดิ์เป็นกองหน้า
 พวกสามหอกเจ็ดหอกก็ออกพลัน
 ครั้นไต่ถูกยี่เหล็กทศโยธิน
 เพ็ชรถูกยี่ดวงรงค์ในสงคราม
 รรจากดินที่ประทัยร้อน
 เขมันเหม็นเค็น โคมมรคา
 ย่างทรงเครื่อง โปกผ้าตะแบงมาน
 ย่างปลุกฤทธิสิทธิเทษพระเวทมนตร์
 พวกรามัญปลุกเสกสักทชา
 เขมื่อปยกยัคให้มีแรง
 แหกทานเศกน้าชะระยัค
 เช็กหน้า โปกนุ่งผ้าตาเป็นทอง
 กัดถึงทางท่าชลาสินธุ์
 พรอมนิกรโยธาฝั่งวาร
 ให้ข้ามกลางทางเค็ยรอยู่ภายหลัง
 ครั้นถึงพร้อมชนชกแล้วยกพล
 เห็นบ้านจิกคังรายอยู่ชายหนอง

ทั้งแปดพันคอยท่าจะรว้า
 พอแรงร้อนสรีเยศจำรัสศรี
 ก็พักพวกโยธินเข้าพร้อมกัน
 ทั้งชกซ้ายฝ่ายขวาและกองชั้น
 พวกรามัญเห็นหน้าพระมาตาม
 เลียงคนตรีกกก้องทองสนาม
 ให้ข่มนามแล้วเสกเจ้ออกยาตรา
 ยทรรตามทางระวางผา
 ท่างกำยำกายาทุกตัวคน
 ย่างกินยาท้าวว่าอยู่สยัสสน
 สำเวียงรณธิฤทธิฤทธิเรืองแรง
 พวกพระมาปลุกแก้วสักทแข็ง
 ทำตาแคงคียโคกโลกทะเลวง
 แล้วเข้ายกเวทมนตร์ข้างควนหลวง
 ถือหอกควงเค็นเค็ยกันคึก
 ทนแถวดินลำพะเนียงพนาศรี
 คังกระบวนนาคังลงข้ามชล
 คอยระวังทันทางที่กลางหน
 ล่วงตำยลหนองบัวเข้าโอบง
 เขมันมองคูก็น้ำพิศวง

ถ้ากองดาวจะมาชุมนุมที่พุ่มพง
ให้กองหน้าคากันไปเที่ยวค้น
ทั้งสถานบ้านดินไม่ยินดี

แล้ววกเลยลวงพันคำยลบ้าน
ค้อยเลี้ยวเลี้ยวแนวหนองขยง
ถึงพลับพลาอาศัยอนพัก
ก็ยลเขตค้ำค้ำยลวานันยาว

ทั้งกว้างยาวราวสามสี่เส้นเศษ
ตั้งประชิดคิกกันค้ำกำแพง
สนามเพลาะช่องบันดลอกข้อม
คูท่วงที่อาหาญชาญณรงค์
แต่ครอยครว้ท้อนอกไว้นอกค่าย

พวกกคงพิลลอยลคไปทศินา
แต่กำลังตั้งรอกข้อมข้อม
เขม้นมองคอยท่าระขาย
พวกไทยถึงพร้อมเจ้าล้อมค่าย
เหล่านายร้อยเร่งรคกำจักพล
เร่งเกณฑ์กันล้อมค่ายไค้สองค้ำ
ก้วยค่ายลาวยาวใหญ่หม้า
จึงรอร้งไปรคสังทหารกล้า

เข้าแวงวงคักทักเสียด
ไม่พยคนครอยครว้ก็กลัวหนี
เที่ยวหลบปล้ชุกซ่อนไปคองง

ระยะย่านชายไม้โพระหง
ในจิตค้งมากมุงกับไฟ
ที่สำนกันอนทางกลางวิถี
ชัยภูมิวาสกรอนเร็วแรง
มีคุเขตครว้ชวากล้นเขม้แข็ง
เส้าไม้แกงร้อยเอ็นคูของ
มีลปล้อมหอรบสูงระหง
ในแวงวงขอยเขตทศคาม
เที่ยวขยขยขยไปเกินบนเนินผา
จนลิตาแลลขยคิ
ขยหอรบรายคักไว้ตามท
ทำลปล้ซ่อนเร้นไม่เห็นพล
ไปตามชายทิวป่าพนาสณฑ์
ให้รกรันค้อนตามกันเคิมมา
ก็ลคสังทหารทอาสา
เหล็ลกำลังโยอาระล้อมวง
ออกขมาล้อลลตามประสงค

ให้แม่ทัพมาประณคยทขงส์	จอมณรงค์สองเสด็จำเนินมา
พระยานรินทร์ภักย์กลดกแล้วขอกเมื่อน	ทำพุกเขื่อนว่ายังชวนกันปรักษา
แล้วเสแสร้งแกล้งแต่งเป็นสวรา	ทั้งออกมาว่าจะขอเป็นไมตรี
พวกทัพไทยหลงคึกจิดคัประวิง	กลัวลาวยิงสัญญาเข้าหน้าที
ยังโหรงก้องฆ่าพนาดี	ไต่ทวงทีสาหัสเป็น โกลา
จนควีนกลุ้มพุ่มพงคองคิงจร	บนธัมพรมัวมีกพระเวหา
ทศายลาวเลอนลยไปกัยคา	กลัวขุมามักคฤมธรมัว
พวกกองไทยถอยหลังมาตั้งมั่น	ก็เกณฑ์กันเร่งล้อมเข้าพร้อมทั่ว
ยังชุกกินจนคังลงขงคัว	ไม่ย่นย่อท้อกลัวแก่ไพร
ทุกหมวกกองเกณฑ์กันเข้าทุกก้าน	เหล่าทหารแผลงอุทมิไม่คึกทหนี
ทั้งขันใหญ่่นอຍยังเป็นสิงคคั	ถอยทิวบรชเข้าค้อยทช
ลาวไล่ไทยหนีเป็นทำทำ	ลาวล่าไทยไล่ชดลก
ฟังซึกคัศศควาแผลอวอ	สียุทมิไม่ย่อท้อกัน
เสียงไพรพลคนคัวออกมก้อง	ขพาทย์ฆ้องกรวาวเจีคคเคีคณ
กลองแซกคัเปลี่ยนแผลงเมอแทงกัน	บนลือลนคักกคองทงทิมวา
คณสงขันไทยลาวนั้นวาววับ	คังทิงท้อขยขัยขยบนพฤกษา
ก้องสำเนียงเสียงโห้เป็น โกลา	คจฟ้าฟากสายทำลายลง
มีคคฤมกฤมควนทงวันเวค	ในขอบเขตคัทิมวาขำระทง
พโยมพยขัยแสงพระสุริยง	จนลกกลงลยเหลลยมยคณอร
พระยาเกียรทิวามีญัประมาทคัก	เจ้าโหมชุกแตกค่ายทะลายจน

ก็ต้องขืนนกลัดขังพันนอน
 ปลัดกอดธาโดมเข้าโหมอุ้ม
 ทั้งสองนายววยชีพิชัว
 พลรบต่างคองคัสตราวุธ
 เข้ายิงแทงดาวทาศกระจ่ายไป
 เมื่อเริ่มรบกันแต่ย้ายรุนแรงเข้า
 กระโปกคายย้ายขืนขืนคี่
 บ้างถูกขืนถูกหอกกระย่าย
 ไล่คองถูกมกมกมายกใจ
 แด่คือนายโยธาพระยานรินทร์
 ขืนขืนนางม้าเป็นท่าทาง
 กองพระยากลาโหมเข้าโหมจับ
 ก็คกม้าลงไปซัดข้อยู่พิ
 ดึงถววยขึงคมขมขมขาก
 ให้ซัดถามตามขุบลแต่คั้นมา
 ว่าอนให้สู้รบหลาน
 พลรบสองหมื่นหกพัน
 คึงขืนกันทางไว้หว่างเขา
 คอยจะทุ่มทั้งทัพให้ขยัย
 ขยัยขยัยเห็นว่าเหลือกำลังนัก

พระยามอญอาสาัญในทันตา
 อ้ายลาวข่มยิงเข้าเข้าอั้งสา
 อ้ายลาวว่าเวียงร้องลำพองใจ
 ขริศุทธิ์สามารถไม่หวากไหว
 โลหิตไหลแคงคายขู่พิ
 พวกกองลาวเหลือฤทธิก็คิกหนี
 พระม้ามอญค้อนคี่กระหนายไป
 ไทโยเข้าโหมโหมจับเอาตัวไค้
 เข้าส่งให้คำรวไล่ตรง
 ครั้นพลไพร่ไปสิ้นก็ซัดขวาง
 ออกวงวังจะไปขืนขืนคี่
 พวกกองทัพคิกพันไม่ทันหนี
 พวกโยธีกุลมกลักเข้ามกมา
 รอมณรงคทรงประภายที่ปรกษา
 ไค้กจาแจ้งจริงทุกสิ่งอัน
 มาตั้งต่านเข้าสารเข็นที่มั่น
 ทำเขื่อนค้ายขยัยขยัยคี่
 ให้ขืนเอาคี่ลาขืนหน้าท
 กันไว้ไว้ ทหว่างหนทางจร
 จะเห็นหักขืนขยัยขยัยคี่

๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๑๐๑
 ๑๐๒
 ๑๐๓
 ๑๐๔
 ๑๐๕
 ๑๐๖
 ๑๐๗
 ๑๐๘
 ๑๐๙
 ๑๑๐
 ๑๑๑
 ๑๑๒
 ๑๑๓
 ๑๑๔
 ๑๑๕
 ๑๑๖
 ๑๑๗
 ๑๑๘
 ๑๑๙
 ๑๒๐
 ๑๒๑
 ๑๒๒
 ๑๒๓
 ๑๒๔
 ๑๒๕
 ๑๒๖
 ๑๒๗
 ๑๒๘
 ๑๒๙
 ๑๓๐
 ๑๓๑
 ๑๓๒
 ๑๓๓
 ๑๓๔
 ๑๓๕
 ๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐

อินเวียงจันทน์ไพร่พลอเนกนัย
ทั้งลาวญวนพมำเข้าเป็นแรง
อินทางอินกำนเขาก็กัศย
เขาคังคัยค้อยยงกลังศิลา

ขอยกไว้ในเสกข์ในศึกอิน
นั้นแล้วแต่พระบรมสมภาร

ทรงคำรัสตรัสตามตามสุนทร
ลิขิตคำให้การแล้วอ่านไป
แล้วทรงศึกที่ระยงเขาคำกัน
จะตั้งรอไว้พองามสักสามพัน
เป็นบ้านร้างทางลงมาจากเขา

ทรงคำริแล้วคำรัสให้จัดการ
ทั้งสามนายวัยยกไปตั้งมั่น
พวกไทยมอญพม่าสดาวร
พอได้ฤกษ์วัยยกตามวัยสั่ง
ถึงคังค้ายรายลงริมคงคา

กองตระเวนเกณฑ์ลาวได้ข่าวทัพ
ครั้นแตกหนีขึ้นไปแจ้งแสตงการ
ฮ้ายสุริยะสุโพฮ้ายหงวนคำ
ศึกจะยกโยธาไปฆ่าตี

ทั้งกองแก้วเขากำชัยก็เข้มแข็ง
แล้วก็แจ่มสามารถภัยศาสตรา
เห็นศึกฤทธิจะวัยยกยศรอกผา
ย่นำท่าทันทันก็กันการ

สักสียหมันก็ไม่ได้เขาแตกฉาน
ก็สิ้นคำให้การลงทันใด

ศรีรัตนกรยังคมไหว

ไม่ส่งสียทรายสิ้นทุกสิ่งอัน
จะสิ้นเสียพลทหารเป็นแม่่นมั้น
ที่หนงนั้นมั้นน้ำในลำธาร
นามลำเนาสมัยย่อยเป็นถิ่นฐาน

แต่งทหารทัพไทยพม่ามอญ
ซึกยกถาดถึงกันอย่าย่อหย่อน
ประณมกรกรวยถวยยังคมลา
คอขระวังทัพลาวขนเนินผา
ซึกยกถายัน้ำในลำธาร

ฮอกรวัยยกันทัพมทวยละหาน
กัขนายกำนแม่ทัพขนคิวิ
เห็นได้ทีหมายทำให้ขยับ
จะพันแทงกลทที่ไม่ทักกัน

เราจักแวงกันให้พร้อมไปลัธมไว้
 มัคแซนคอกเอามาเชิงหน้ามัน
 ครันปรั๊กษาปรวรภกัณเสีรจสรพ
 ล้วนองทิวพ่หอกเป็นคอกเลา
 สรีระแม่ทพชนเสดียง
 อ้ายทงวนคำทนนทพิสสัยมา
 โยบราหุรัยลัธมสัสน
 ทรหังงานเจอมภภาเห็นงางอน
 เอาทอกชัคมีกัชกไว้สองข้าง
 คนคอกของ้าวควาววาม
 พวกทพิพม้าคาทาชออกกลากป่า
 ชัคทางมยุราเป็นท่าท
 พวกทพิพลเกินเท้าวรวกัชมค
 สรวพไปคัวยอวอธันนา
 พอทพิพหน้าดังค้ายเข้ารายลัธม
 ออกดอนชวากดอนหนามคำวามรณ
 พวกกอกหลังตั้งคักขกกาใน
 ทั้งข้างม้าคาลัธมอยู่พร้อมกัน
 ทั้งไทยมอญพระม้าวออกมารัย
 ทั้งเสียดลองหนองน้ำจะช้ค้าย

ะชัยไทยเล่นให้สุขเกษมสันต์
 แล้วส่งเมือเวียงจันทให้เจ้าเรา
 กัชกทพิเข้คทางลงหว่างเขา
 ทั้งม้าข้างอย่างเหย้าเร่งเร็วมา
 สองข้างเคียงคายกรายทั้งช้ายชวา
 อ้ายสโพทพิพหน้ากัชยจร
 กระทบมันกัลลัชนไม่ย่นหย่อน
 ล้วนผูกเจนอภภณส่ง่างาม
 คนกลางดอชมนยสนาม
 คนท้ายสายทามกะวินค
 ทั้งเขาวอานพานหน้าสสัยดี
 ทหารชัคควยชันกันเร็วมา
 ทั้งคองแค้นแน่นหมคอกมคียา
 มีเชือกยาวรวาววาทกัชคน
 พวกทพิพลวงหุ้มห้อมเข้าสัสน
 ทั้งประณูประชัคเข้าคักพิณ
 เข้าชิงหนองน้ำไทยลงคังมัน
 เป็นสามชันมิได้ว่างออกเคลอชคลาย
 เห็นคักหุ้มทุมทัชระสำระสาย
 ให้ระทายทิวไทยอยู่โรยแรง

เสียงไทย ไท้มอญเห่พระมาชื้อ
 พวกคักลาวมีใจยิ่ง ไท้แรง
 ทั้งไทยมอญพระมาไม่ล่าถอย
 บ้างล้มลุกคลุกคลานไม่ทานทน
 บ้างแขนหักขาชวกลงกลาถกลง
 บ้างถูกไม้สำคัญไม่ทันตาย
 เข้าโหมแหกสามหนก็ย่นชัย
 ก็ตั้งมั่นประชิดเข้าศึกตี
 ทั้งเสียงพลเสียงขลุ่ยออกครนครน
 มาเร็วรบชัยด้วยฉวยไว
 ครนทรงทวายเส้ร้งสัง ให้เกิดจำพิ
 ที่หายคอนซ่อนไว้ ไปแต่คว
 ทรงจักไว้ ให้อยู่สักสามร้อย
 ระวังลาวอย่าให้รักมาคักทัน
 พระยาพิชัยราชาเป็นแม่กอง
 ครนสังเส้ร้งแล้วเส้ร้งก็ยาดว
 ไท้ถูกยักคักขึงก้องสนั่น
 ท่านตาเกศเวทคักก็คลั่ง
 ออกชายทุ่งมุ่งป่าพนาเวศ
 ก็ผ่านพบคนควยอศิศร

สกยักจั้งชื้อ ออด้วยคอแห่ง
 เว้งเข้าแย่งค่ายให้ยัยจะจับคน
 ก็ยั้งขึ้นใหญ่ร้อยคักห้าฝน
 ทั้งญวนวิ่งลาววอลอยู่วุ่นวาย
 บ้างล้มพิงพาคขอนลงนอนหงาย
 ก็กระจ่ายวุ่นวิ่งเป็นลิงคลี
 จนรอยค่ายตายทับกันแต่ผี
 ทกหน้าทีลัสมยักไว้มีดไทย
 หิมวันคักมปนาทหวากไหว
 เอาเหคไปทูลฉลองที่หนองบัว
 เว้งจักจับเข้ากระบวนให้ถ้วนทั่ว
 จนศึกสิ้นหนองบัวเว้งขอกกัน
 ขนหอคอยเผ้าค่ายขอย่าผายผัน
 จงจักกันลากระเวณทกเวลา
 ให้ครกครองพิทักษ์อยู่รักษา
 สถิตหลังไอยราที่นั้งทรง
 ขันลือลันหิมวายาระหง
 ขอมณรงคียาดวพลากร
 ความสังเกศทิวทางหว่างคิงจร
 นำศุภสุนทรมาทูลความ

ว่าทัพหน้าลาวล้อมไว้แน่นนัก
เห็นทัพหลวงหนองซำให้มาตาม
ในวันนั้นทัพช่วยไม่ถึงทัน
ทั้งเข้านามไต่กินก็สิ้นแรง
ครั้นทวายเสด็จทรงเร่งไยยรา

หม้พหลพลไกรไม่ไปทัน
ที่เค้นจึกก็ความเสด็จทัน
เสียดระยวนยวนแยกกันแพรกพราย

ครั้นใกล้ค่ายพลลาวอยู่ราวป่า
คำรัสเร่งไยยราเข้าย้าย
พวกทัพลาวถลันถลันเข้าหุ้มไว้
ข้างไสข้างวางม้าเข้าผ่าพล
ทหารซัดท่ายแล้วปราชทอด
จอมฉรงก็ทรงย่นพินสุธา
ก็ทรงก็รื้อยเคศที่ตามไป
เห็นนางข้างเสียดอยคอยระวัง
ทั้งคนข้างต่างก็อัสศตราวอ
ข้างชานชมลัมมกลากลางพาคพิง
ทั้งแปกทีหิมิกมิกแต่คนข้าง
พวกกองไทยดาโดมเข้าโจมตี

เข้าแตกหักถวันครยคำรบสาม
อันสงครามครั้งนี้เห็นสุดแรง

เห็นไม่ถึงสรีขันธ์จะขอแสง
จะคุมแข็งอยู่สักกิ่งทิวาวัน
ให้บุกชฎิลก็เข้าพนาสันชา

ก็คลากกันหมวกกองกระเจิกาย
ไม่แข็งขันเมื่อข้านั้นเหลือหลาย
ทวยทรงหมายว่าจะช่วยให้ทันที่

ให้ฟันผ่าเข้ากลางหว่างวิถี
กระโจมตึกเบิกทางเข้ากลางพล
เร่งล้อมไทยคักทางไว้กลางหน
อ้ายข้างเข็นแทงคนไม่ข้ามงา
ทั้งในนอกกลุ้มมกลักศหัสสา
คอยเลียงหลีกหลบงาทรมวัง
ทั้งนายไพร่มีไต่ที่อะระดอยหลัง
ข้างหลยข้างเขนแทงทะแยงยิง

ชดลควันวายุกระจายวัง
ข้างท่ายกลิ้งเกลื่อนกลุ้มประชุมกัน
จะเรือรงก็แต่ปล้องช่องสวรรค์
พวกลาวรบชัยกันเข้าคอกั

กุดองไทยภูเขาไกรสรราช
 เจ้าผาผึ้งเดือนฉิมมฤค
 บ้างหลักหลดขรรค์ขอยกกลับกลดอก
 บ้าง โจนแกลงแฝงพื้นประจันยาน
 ทัพพระยาล่าหลงในคงชัญ
 เห็นลาวลือมอมนวงค์ในพงพิ
 คลยหลังตั้งหน้าประการบ
 ไม่วานทนย่นแยกออกแตกกัน
 ไปกลัดกลุ้มรมแหกเอาค่ายหน้า
 ออกพื้นแกลงแย่งชิงเป็นสิงคลี
 แล้วทรงจักษุองศากระยาหาร
 ยิงเข็มแข็งแรงฤทธิเข้าตีคัพพัน
 พวกกองลาวเหลือฤทธิระศึกแหก
 เอาทัพข้างทางซีกเป็นขกกา
 ก็ทรงสั่งขกซ้ายทนายขวา
 ทหารม้าพาพลล่ำพองใจ
 ลาววัยไทยรุกเข้าขุกรบ
 ลาวยิงไทยวิ่งเข้ารอนราญ
 ข้างขกซ้ายลาวคายล่งซบซัน
 แล้วเอนงหนนโยอามารวี่

อันองศาภูมิไค้ที่ชระดอยหน
 กุท่าที่เผ่นโผน โจนทะยาน
 ทั้งกายหอกฟ่าทพันกันฉาดฉาน
 บ้างรุกราญหลักไล่กัน ในที่
 เร่งตามคักมรรคาพนาศรี
 ไค้ท้วงกัฉาโถมเข้าโจมตี
 คักระทยลาวยวนอยู่ทวนหัน
 กระ โภคคันแหกหักเข้าพงพิ
 มอญพระม้าวร้อมจิตไค้ไม่คิกหนี
 ท้วยยินคัว่าเสกข์ ไปถึงทัน
 พระราชทานกองทัพล้วนสรรพสรรพ
 เพราะหมายมั่นทัพช่วยกระหนามมา
 ก็ย้ายแยกกองซ้ายและฝ้ายขวา
 ระห้อมหุ้มโยธาทั้งทัพไทย
 ให้ทางทานค้ำหน้าอย่าหวั่นไหว
 เข้าลุยไล่ฟ่าทพันประจันยาน
 ลาวหลยไทยไล่ท้วยใจหาญ
 ลาวแตกแซกข่านเข้าพงพิ
 ขยาคห้อยอนเสี่ยเชิงกระเจิงหนี
 เข้าค่อคัคักทางออกกลางแปดง

ทพิไทยไค้ชัยไม่ยั้งหยด
 เป็นควนกลุ้มเมฆาในป่าแคง
 ถ้วนโลกทศกึกไม่ถึงไหลดอง
 อาศพิกลดากายคงในพงพิ
 คันเต็งวังพิงดมระคมคาย
 ละโล่งเลียนเคียนพงในคงคาน
 ศักสมบิยอพนแผอเหลือกำหนด
 แคพนผาอวอสดก่าลึง
 เฝ้ารบวิสัยพิยทอจนสฤฤทธิ
 ภัยขงชกักกลุณินันสิ้นคราว
 ทั้งสองคันสองวันประจันรบ
 คเล็ดค่านชานชินชนคิวิ
 อนแจ่งเทคการณว่าค่านเสียบ
 เสียดยงชากพลากดัมลงมทวาย
 ทั้งผ่าผ่อถ่อนถ้อยไม่ตีกคน
 ลงเกล็ดอกกลึงนังนอ้อยแคยัน
 เรียกอนงนุชนองค้ำปลอองพิ
 ค้ำปลอองรู่ค้ำใจครวโลกดลา
 พยงอชกทรวงยนให้ยุรยาคร
 ให้เคื่องแก่นคนทามไปตามทาง

วิบรคเจ้าหักภัยกำแหง
 ไม่แจ่มแจ่มมัวมิดเป็นเมฆ
 ออกเนืองนองแดงกายข้รัฐวิ
 ย้างทมิยเหยียบขำกัณรอนราญ
 ก็โค่นชากววยร่นควัยชนผลาญ
 ทุกห้วยชวรโทรมทรคชำระคพิง
 จะจำรสสุกเล่ห์คะเนหวัง
 เป็นศึกสังเวียงสนมมิชลาว
 เมื่อชลุคคิกกัมปนาทอนาถนาหว
 เอาทองง้าวกายกั้งเจ้ารววิ
 จนจวนพลยไทยแตกก็แตกหนี
 ย้างวังเจ้าพิงพิกระจักกระวาย
 ก็พาเมียจะไปสู่กระแสดสาย
 นิมิตรร้ายยอกเหตุมหัศจรรย์
 ก็เซ่อซมสิ้นสมประคัไม่มิชวิญญ
 อระสันสิ้นทั้งวิญญา
 ว่ามานมาเร็วพราหา
 หัวคควาเข้าประคองทั้งสองนาง
 ไปข้ามหาคกลงทำนาวาขวาง
 สั่งให้ล้างค้ำภัยเสียววายชนม์

แล้วเร่งรักที่ทรัพย์สิ่งของ
 คำวาทักขั้แจกขั้นทั้งพันคน
 กำหนดเงินคนละซึ่งคั่งพิกัก
 บำรุงใจไปเป็นเพื่อนอาคมา
 ทั้งสามร้อยนัยแฉงนางสนิท
 ว่าเวรกรรมจำเพาะมาเจาะจง
 ผู้ใ้โม่วังสาครณาญาติ
 ที่นางไทยให้ คินภูมิดำเนา
 ทั้งเงินทองกองโกยเฮากอยให้
 ที่ไรญาติชากมิตรไม่คิคมา
 ครั้นเสร็จสั่งวงศาประชาราษฎร์
 ที่ถิ่นเหลื่อไล่ส่งเข้าคองราม
 ประมาดหมู่ตักของที่ล่องตาม
 ชนดำเร้วเสร็จสรรพทั้งเงินทอง
 เมือศูนย์เสียบเวียงจันทันนเคอนทก
 ขกนิกกรโยอาลงนำวิ
 ครันสงครามมีชัยได้คองนิก
 ให้เตรียมกวรวจรหมวกหม่พวกโยธา
 ที่ช่วยใช้ ให้ คินหนองฮอด
 แล้วทยุกยังรังแรมพวกโยธั

ทั้งเงินทองคันทายไม่ชากชน
 สำหรับคณคิกคามไปนาวา
 บ้างซ้ำตักทองเคิมยังเพิ่มผ้า
 ครั้นเสร็จสั่งภริยาออกอนงค์
 ที่ใช้ ชิกคู้เซยเคยประสงค์
 จะจำจากเวียงวงนิเวศเรา
 เราให้ชากเร่งมารวยไปเด็กเจ้า
 ไปตามเผ่าพงศ์ญาติที่กวากมา
 มากน้อยตามใจปรารณา
 เป็นกำพร้าเลือกไว้เอาไปตาม
 เร่งค่อนกวากลงนาวาทำสนาม
 ให้ยกคามทางขกเป็นหมวกคอง
 สักพันลำดอยหลตามแม่น้ำของ
 ก็ถึงเมืองเลยล่องทางนั้ที่
 เป็นขกนพศกอนหัน
 ก็ตรงไปยังที่ท่าสัคคา
 พระจอมศัคทวง โสมนัสสา
 จะขกจำมภณาไปตามคั้
 รัักษาคณคังทพอยกั้ท
 อย์เชิงชากคิวิวิมคองคา

พแสน่สูกซอกซำระกำกาย
แต่ทรมานอยู่บนอนอศิวรา
จนคักไปไค้ซัยชนะแล้ว
ก็ไม่วายหวากพะวงในสงคราม
สือกกลันเวทนานันสำหัต
จนซื่อซายไมเสียดายชีวิ
แม่น่สูกฤทธิคักพะจากรัก
ถักคัลช่วยซัยให้อยู่เย็น
แล้วถอยทัพลงมารบอีกสองคัก
เจ้าลธัมค้ำยหนองบว้อยพิวพัน
ก็ครวสั้งพระณรงคสังคราม
ไปทันทัพรบรบกันทันคัก
ก็หยุกทัพถลันพวกจัตรงค
ถึงถววยยังคมประณมกร
ครนคักเสีจแล้วเสีจจรวล
ถวนหินเลื่อมเหล็องพรวยเป็นถายวงค
จำเพาะจนจรวลไค้คนเก็ยว
พอซำงก้ำวเทำครงให้ลงวาง
เอางวงควำผากอกแล้วสือกท้ำว
จนสีกยอกยากแค้นแสน่กันคาว

๑๑

กั้งจะววยวางซัพสังขำ
สามทิวามีไค้เวินสักโมงยาม
จึงเคลอนแคล้วจรวลพันสนาม
ยังกรังเกรงว่าจะตามมาคอกคัก
ถึงเจียจัมมากหมายไม่หน่วยหน
เมื่อดงทกของกรรมกัจำเย็น
ยุพาพักคักจั้งจะลัยไม่แถเห็น
ไปปรวยเชิญแล้วคองพยประสยกัน
อ้ายซอนแก่นโหมซิกทำหนหัน
ไค้รบกันถ้ำหลยจนคัก
ให้ยกเร้งวียตามอ้ายลาวทัน
พวกไทยคัลลาวแตกกระจายจ
ค้อยลัดลงตามทางขำงคั้งจ
แสคังความตามทวอนรำนจรงค
จนซำมค้ำนคักวิสงระหง
เจอมชะงอกโศรกครงเป็นครอกทาง
จะเลียงเลียวหลัดคักกัจักขวาง
ค้อยอ้ายยำงคูกเทำค้วยเข้าคลาน
ค้อยโนมน้ำวหน่วงกั้งพฤคยาศล
จนมีซื่อซ้องเข้าสำวเป็นเจอนเวียง

๑๒

บนยอดเขาทั้งค่ายแล้วรายขวาก
 ล้วนกองหินรอยค่ายย่อยรายเรียง
 ลงหลังเขาค่ายมอซีสถาน

เห็นแถวทัพลาวทำประจำนอน
 เห็นแต่ค่ายผู้คนเที่ยวชนกัน
 จะรอรภัยกลับตัวกลัวไม่ทัน

คูกรทชนท่งเขื่อนเพชร
 ไม่ควรทิ้งนคราน้ำเสียคาย
 หวังกลัวลาวครวณเข็นทมมาก

ต้องยกขาม่ารอกแทยอกพิง
 แล้วรบจรข้ามคอนโคยวิถี

ถึงสถานบ้านแถวอยู่แนวไพร
 ที่ทุ่งนาทำนาล้ำละหาน

เห็นแต่ราวตากผ้าที่ทานาง
 พระสุริยบนยอดแสงสนอเขค

วิเวกแหว่ววายทรวงดวงกมล
 ถึงบ้านเมฆอาวาสสากเอี่ยม

จอมณรงค์ทรงประทับบนพลับพลา
 ครันหิวรุ่งสว่างสว่างภพ
 สະพรังพร้อมโยอาพลากร

ต้องเค้นขากเขียงเท้าค้อยแก้วแดง
 ค้อยลัดเลียงเลี้ยวเลียยบคีร์
 ระยะเวลาข้อตั้งทัพคิงขร

จนเต็มคอนพิศคนนำอัครวิชัย
 เพราะเสียดักแตกทัพอันคัมภีร์
 เกล็ดเกลยเวียงจันทกกระจักจาย

นำขามเข็ดคิกไปก็ใจหาย

ก่านทะลายคักจะเลยเจ้าเกยวัง
 จะแคล้วคลากมือไทยอย่าไ้หวัง

ให้แก่นคังเกือกกาลทะยานใจ
 ลงจากที่ไซกเงินเนินโคล

เขียน่านใหญ่เขียนยาวอยู่ราวทาง
 แลส้านกุสอากคงกวากดาง

เขียน่านร้างเรือนเขียนไม่เห็นคน
 เสนาะเสียงมยุเรศในไพรสดง

ระเหินหาที่ระนิทรา

ถูรายเลียมวินรวกขสาชา

ประชุมชาวโยธาสถิตนอน

กระจ่างจยหิมเวคเซตคักิงขร

ทุเรศวันวิษยขงโยอิ

ให้ลี้กทางลงหว่างจังหวัดบ้าน

พุกกาสวนนานาบรรดามี

พวกกองทัพเป็รียวหวานนั้นพานไซ

ข้างพันกิ่งซึ่งกันเข้าเก็บมา

ที่เรือนเย่าเผาจกแล้วรือแย่ง

ทั้งยังฉวางล้างล้มลงมกิน

แล้วจากจรรือรับจรล

เย็นหลมลุ่มลาคขวางหนทางไป

ระยะห้องทกรอัยห่าสียหก

ควรายรณพันพาคลาคกระคาน

แต่ไอยยาวเก็รอัยกัยสามวา

ท่านสร้างไว้ให้เกินคำเนนคน

เจ้าของสร้างหัวค้อยหัวก

ค้อยลยหล่มจมลาคไม้ชากยาม

จึงชวนชักพรรคพวกรพระสงฆ์ศิษย์

จำหน้ายทพยสิ้นจ้างสร้างสะพาน

แต่ไอยราพาชค้อยช้าม

ข้างคิกหล่มจมเลนระเนนนอน

พวกโยธาพากันขันดินลาค

ละโล่งลี้ทิวแถวแนวคำเนน

ลวนเดินฐานรายเรียงเคียงวัด

ออกกลางกลางทางที่ระลี้ลา

ก็เล่นไยย้ายขนชนพุกกา

ข้างวังวาโก่นดางลงวางกิน

ข้างพันแทางสักสียหาทรพยสิ้น

ให้ช่างกินอาหารสำราญใจ

ถึงดินที่นามบ้านชอพานไผ่

สะพานใหญ่ยาวเย็นเกินประมาณ

ถึงคินตกข้ามน้ำล้าละทาน

ที่กลางย่านมที่สำนักพล

กุกคยงมรคาพนาสงฆ์

อนสนอสิยแจ่งแสดกความ

เมตคาสัตว์เคินทางกลางสนาม

ผู้ใดข้ามยากแค้นแสดกันการ

เข้าพร้อมคิกกันสิ้นทั้งดินฐาน

ก็สมการปรารณายอยู่ถาวร

ลงลยตามเต็มพวันขยับนหยอน

จนถึงคอนแสดสูกันการเคิน

สะพานพาคสูงทรงระหงเห็น

ที่รือนแกกรับเคินไปพักคอน

ครั้น^๕นั้นพร้อม^๕ไอยราและพาชี
 ตั้ง^๕กระบวน^๕กัณฑ์^๕ค้ำเนิน^๕จร
 เห็น^๕ถิ่นฐาน^๕บ้าน^๕คายน^๕ไม่^๕ขาด^๕ย่าน
 ละ^๕ม้าย^๕แม่น^๕กรุง^๕ศรี^๕อย่าง^๕นั้น^๕เขียว
 ที่^๕เขต^๕ค้ำ^๕แค้น^๕กงาม^๕ไป^๕ตาม^๕เพศ
 มาก^๕อกรรม^๕มคิ^๕การ^๕ขัน^๕กาล^๕กล
 คุก^๕บ้าน^๕พล^๕ขนำ^๕เพลิง^๕จำ^๕เวณ^๕จิค^๕ค
 ล้วน^๕เรอ^๕น^๕รว^๕คน^๕คายน^๕ไม่^๕ขาด^๕ค^๕อน
 ระ^๕ยะ^๕ทาง^๕มี^๕ที่^๕ค้ำ^๕แห่ง^๕พัก
 ทร^๕น^๕ร^๕มี^๕รม^๕ผ^๕ง^๕ค้ำ^๕ศา^๕ลา
 เม^๕อ^๕ยาม^๕ยล^๕ถิ่น^๕ฐาน^๕สำ^๕รา^๕ญ^๕จิค^๕ค
 เหมือน^๕อก^๕เรือ^๕ม^๕มาน^๕วิ^๕าส^๕ส^๕วา^๕ท^๕วาง
 รั^๕ญ^๕จ^๕วน^๕พล^๕าง^๕ท^๕าง^๕ข^๕บ^๕ไ^๕อย^๕เร^๕ศ
 กั^๕ล^๕ง^๕เล^๕ย^๕บ้าน^๕ข^๕าง^๕ท^๕าง^๕ธ^๕ร^๕ญ
 กั^๕ล^๕ด^๕ง^๕ค^๕ง^๕ค^๕า^๕ช^๕ลา^๕เข^๕ียว
 ัน^๕ไ^๕หล^๕ด^๕ย^๕แ^๕ก^๕ง^๕เกาะ^๕เซ^๕าะ^๕กระ^๕เซ^๕็น
 ก^๕ม^๕ภ^๕ิล^๕พ^๕าล^๕ด^๕อย^๕ล^๕่ง^๕ท^๕ัง^๕สม^๕ม^๕ท^๕ร์
 พ^๕ว^๕ก^๕ว^๕า^๕ห^๕ู^๕ช^๕ท^๕าง^๕ข^๕น^๕ข^๕ว^๕าง^๕น^๕อน
 น^๕ท^๕ก^๕ว^๕าง^๕ว^๕าง^๕เว^๕ง^๕ละ^๕เล^๕ง^๕ล^๕ัว
 ละ^๕เม^๕าะ^๕ห^๕ม^๕ว^๕ัง^๕เว^๕ียง^๕น^๕ั้น^๕เว^๕ียง^๕ร^๕าย

พ^๕ว^๕ก^๕ไ^๕ย^๕อ^๕ค^๕ัง^๕ค^๕ย^๕ส^๕ล^๕ย^๕ส^๕ล^๕อน
 พ^๕ว^๕า^๕ว^๕ร^๕ณ^๕พิ^๕ท^๕ง^๕อ^๕ย^๕อ^๕ง^๕ค^๕้^๕เก^๕ียว
 น^๕ำ^๕สำ^๕รา^๕ญ^๕จ^๕ิค^๕ไป^๕ก^๕็^๕ใจ^๕เส^๕ียว
 เส^๕ียว^๕ค^๕าย^๕เปล^๕ี้ยว^๕เปล^๕่า^๕เข^๕็น^๕ไม่^๕เห^๕็น^๕ค^๕น
 ย^๕ิ่ง^๕ป^๕ระ^๕เท^๕ศ^๕ค^๕ำ^๕ห^๕่ง^๕ท^๕ก^๕ห^๕่ง^๕ท^๕น
 ใ^๕ห^๕้^๕ไ^๕พ^๕ร^๕พ^๕ล^๕พ^๕ล^๕ค^๕ท^๕ร^๕าย^๕ก^๕ระ^๕จ^๕า^๕ย^๕ร
 ถ^๕ิ่น^๕ส^๕ถ^๕ิต^๕อ^๕ย^๕ู่^๕ใน^๕ก^๕ล^๕าง^๕ห^๕ว^๕าง^๕ค^๕ึง^๕ข^๕ร
 อ^๕อก^๕ข^๕บ^๕ข^๕ัน^๕ส^๕ก^๕ส^๕าย^๕ใน^๕ย^๕น^๕า
 ท^๕ก^๕สำ^๕น^๕ัก^๕ห^๕้วย^๕ธ^๕าร^๕ละ^๕ท^๕าน^๕ลา
 ใ^๕ว^๕เ^๕พ^๕ก^๕พ^๕ว^๕ก^๕ไ^๕ย^๕อ^๕า^๕ท^๕เ^๕ก^๕ิน^๕ท^๕าง
 แ^๕ล^๕ว^๕เส^๕ียว^๕ค^๕ิค^๕เ^๕ร^๕็^๕ย^๕ม^๕ค^๕ร^๕ม^๕ธ^๕าร^๕ม^๕ณ^๕์^๕ห^๕มา^๕ง
 เห^๕็น^๕บ้าน^๕ร^๕ำ^๕ง^๕ค^๕ุ^๕เร^๕ือง^๕อัน^๕เค^๕ียว^๕ก^๕ัน
 ใ^๕ห^๕้^๕ป^๕ระ^๕เว^๕ค^๕ใน^๕ระ^๕ว^๕าง^๕พ^๕ล^๕ข^๕ัน^๕ธ^๕
 พ^๕อ^๕ส^๕าย^๕ณ^๕ที่^๕สุ^๕ริ^๕ย^๕น^๕พ^๕ย^๕ข^๕เ^๕็น
 แม^๕น^๕้ำ^๕ของ^๕ล^๕่ง^๕ว^๕ง^๕เล^๕ี้ยว^๕พ^๕อ^๕แ^๕ด^๕เห^๕็น
 ม^๕ัจ^๕ฉ^๕า^๕เ^๕น^๕โ^๕ก^๕ค^๕า^๕ม^๕ชะ^๕โ^๕ธ^๕ร
 ข^๕ัน^๕ค^๕ำ^๕ผ^๕ค^๕ว^๕่าย^๕เว^๕ียง^๕น^๕เค^๕ียว^๕ส^๕ล^๕อน
 ข^๕น^๕ส^๕ัน^๕ค^๕อน^๕เข^๕ิง^๕ล^๕าก^๕ท^๕ห^๕าก^๕ท^๕ร^๕าย
 พ^๕อ^๕เห^๕็น^๕ท^๕ิว^๕ไม่^๕ย^๕ัน^๕ป^๕ระ^๕มา^๕ด^๕ห^๕มา^๕ย
 อ^๕ย^๕ฟ^๕ำ^๕ก^๕ฝ^๕่าย^๕บ^๕ู^๕ร^๕พ^๕า^๕ท^๕า^๕น^๕

พวกทัพไทยถึงฝั่งประจิมทิศ
ก็หยุดยั้งวิ่งแรมชังโยธ
มีศาลาพลพักสำนักรา

สำหรับข้ามกงคาเป็นท่าทาง
สถานที่โล่งเลี่ยนเคียนสอาด

พวกกองทัพขึ้นเทิงสำเวียงรณ
ครั้นจวนแจ้งแสงสนธิโยชาก
ทั้งโกร่งเกรวระเคาะคังพังสำเนียง
แสงสุวรรณพรพรรณฉายกระจายแจ้ง

พลพรังพร้อมกระบวนระจวนจร

วัยเสด็จเสด็จโดยสถลมารค

พวกข้างคังออกเคินคำเนือง

ลงข้ามนำลำโงแล้วหมายมุ่ง

ล้วนข้านเรือนเวียงวันเป็นชั้นไป

พฤกษาชาติกายกินเป็นพร้อม

ด้วยเรือนร้างว่างชากนิवासคน

พวกเคินทางพลางเก็บผลอาหาร

บ้างหายห่อพอควรระจวนยิน

พระสุริยงเทียงถึงกิ่งทวีย

ตำแหน่งบ้านพรานพร้าพวกเขาใน เป็นย่านใหญ่เย็นยาวสักคราววัน

พอมกมิกสันแสงพระสุริศร

ประทัยที่ท่าขอก้ายดยาง

อนทำไว้ท่งแล้วตั้งฉาง

ทชชข้างเกยตั้งบนฝั่งชล

อยู่ซีกหาคชายุไม้ที่ไพรสดนงา

ทุกควันเทิมใจจะไปเวียง

หม้อพิฆาฏแข่งจานประสาณเสียง

การเวียงร้อเขายคนอร

ทั้งเหล็กองแกงแลเลื่อมประกักร

คะเชนทรเข้าประทัยกับเกยทรง

ให้เคลอนกลากหากท่าชลาสรง

จ้ครังคร่าเวียงขึ้นเทิงใจ

ไปตามทุ่งเลียบท่าชลาไหล

ในหม้อไม้ทิวแถวทแนวชล

กรรมสกกามเมื่อยามผล

ระยหล่นกินคายลงกลากกิน

อันเป็รียวหวานโดยนิยมนสมถวิล

บ้างหยกกินช้นยานสำราญใจ

ก็เร่งรียไปยังท่าชลาไหล

พอดวงเวียงเห็นวังท่งข้าม
 ท่องระบับขี้แค้นพระสุริยัน
 เสกที่จากพระที่นั่งโอบรอบ
 ให้จักพวกโยชางนาวิ
 เสกที่ลงทรงเวือ่อปราช
 ที่ทำดาบรนาถกันเขางอน
 ถึงฝั่งปากวังเวียงเคียงประทัย
 ว่าเจ้าเวียงขกหนีไม่มีคน
 ประชากรมูรตรีภคกรวิก็กล้วหนี
 ด่วนเรือรปร่างว่างเว้นเข้านคร
 เสกที่พักที่ท่าหนักชดมาก
 ขรรจขูรเน้แทนหนักจำหดกลาย
 เข่นที่เคษของอนตุ้ราญว่อน
 ลอยกระทรงลงเด่นชดาลัย
 เมื่อขามสุขเห็นจะแสนตำราญนิก
 ทั้งโรงริมคงศาสดาร
 เมืองประมาจนก้านขาวสักว้อยเคษ
 มีค่ายล้อมมีข้อมเคียงอยู่เวียงวัน
 ถ้าทั้งรับกับเมืองก็เค็มมุง
 ทะสุนใหญ่สุขขี้เป็นวังวล

วิเศยงามเพราะเพริศคุณเค็ดฉัน
 ที่หน้าขันธ์ซ้อพายวาลี
 ถึงนิเวศเวียงท่าชลาครี
 จะเร่งข้ามวารให้ริยร
 งามประทดากแด่เดือนมประภัก
 ทั้งหน้าท่ายเขี้ยวอันไปกลางชด
 ทรงศกัยทูลแด่คงแจ่มสนธิ
 จรดสูกแทนเพนกว
 เทียวแตกเข้าไพรศริและคิงขร
 เทียวชนช่อนพรายพลัดกระจักจาย
 อันโอภาสขามอร่วมฉาย
 ฉากระยายยังนางอยู่ข้างใน
 ชวนสมรมึงมิตรพิศมัย
 สนานในน้ำของไม่ซำขัย
 ก็ประจักษ์ไยขนานแต่ทำที่
 ฉนนสักก็เกยวตลอคกัน
 ถึงคัมภีร์สุคเชกข์ในเขื่อนฉัดเจ้า
 เป็นสองชั้นเชิงเทินที่เคินพล
 จะคิกตามข้ามคั้งก็จักสน
 จรดขากแค้นแสนกันการ

แคทพิทมนเต็มหมายทำลาย
 พลดาวเหลืออันพันประมาณ
 น้หากฤทธิษอมณรงคัชนทรวงเศ
 ให้ คักเกรงศักดิ์กาไม่วา
 พนังนคกรกครมอามณรอน
 เห็นนิเวศเวียงจันทย์ยังวิญจวน
 กวงวังกุทกัจฉินสถิต
 บังเปล้าเปลี่ยวเหลือขวแลอยู่แคคาน
 พอเสร์จเรองยวิรัชค้ำาหนักชน
 สะพรังพร้อมหม่พลดพลนิกาย
 ล่งทวารค่านโดยทักนิณทศ
 งามสถานปานศรีอยุธยา
 ลุดนณกลโรงอิศวรเศ
 เป็นสามชั้นกลองชัยอยู่ในกรง
 มีคักคินทิมคายกระหนายข้าง
 ทั้งโรงรดโรงคชไอยรา
 มีโรงคักคัโรงแสงค้ำาแห่งที่
 อักโรงพิหารณาคาตากกลาง
 มีโรงยันทน้ายอมลัสมนิเวศ
 ทวงในถ้วนแล้วแต่แฉวคคลัง

ะมุงมสามารถเข้าอาหาญ
 ถ้าค้อค่านเต็มคิกะคคคค
 ไปยรายเชิญเย็นแกศทั้งกรุงศรี
 ปลาคหนเวียงวังไปทั้งนวล
 บังอวารณมีไคววายกระหายทวน
 ะนังนวลนุชหน้ายแสนหันาน
 ไม่เพี้ยนสณิกัเรศเชคคัสถาน
 ุระปานเขมมขมทำลายววย
 รวกลจากท่าชลาสาบ
 ำนางหมายนักรเศทวารา
 พ้เปลี่ยวจิคค์เปล้าใจอาลัยหา
 ช่างเทียบทำทิก้าไม่ลิตทวง
 มีทอลอยคอบเศศสูงระหง
 ล้วนยรรจงเงอมงามอวรามคา
 ศาลาใหญ่ให้ขุนนางนั่งยี่กษา
 เย็นสง่าตามแฉวอยู่แนวทวง
 ทั้งโรงสารบัญชี่อินทว้างขวาง
 ทั้งสองข้างแฉวทิมอญวิมวัง
 วนรอยเชคคัชัยขวาและหน้าหลัง
 เป็นคักคัจวายเวียงอยู่เคียงกัน

มีโรงโชนใหญ่เขี่ยมเขี่ยมสอาด	งามประหลาดน่าชมคฤมสัน
มีรถกร้อห้อยหะเหเห็นเหมาะครัน	เป็นจักรฉั่นเสี้ยวไต่กันไต่มา
มีอาวาสลากลั่นศิลาเลียน	ชื่อวิเชียรวาวามพระเวหา
ทางหงส์ยอกคล้ายง้วนทองทา	รนาควัยสุวรรณอันบรรจง
มีมณฑปอินทร์ประกายวิเชียรรัตน	กระ่างจักมีอ้อชัยลยประหง
งามสมทรงสมศมทรวงทั้งทรวงทรวง	เป็นวิควงในเขตคั่นเวควง
ทรงสำนักพักหน้าอุโบสถ	เป็นรายหลั่นชั้นตลกนอกผนัง
ก็ครัสสั่งให้พระบารยกษาคลัง	แล้วเสด็จยังทวยพักพวก โยธ
ผู้ผู้ผู้พลกเสยวเทยวชมแถวสดาน	แสนตำราดูรณเวียงย่นเทิงศรี
สารพันเสด็จสรรพสาห์หรัยมี	ตำแหน่งกัจักรพรรดิภคิภักธา
โฌนหนอยังคงวมาคิกร้าย	ไม่ว่างวายที่อำนาจปรารดนา
โไรเส้อมขุนยเวียงจันท์สรวรยา	อนิจจาณวิคักกัจักร
เพราะหมายมุ่งอยู่ยามหาสดาน	ประกอยการมุ่นมูเห็นลุดอน
ไม่สมหมายตายขย็เป็นสย็ขอน	ทั้งนครไปทำสัคากง
แล้วเคินเคยด่วงทวารในนิเวศ	คามสังเกตรจิจคักคิประสงค
ถึงเคยรดเคยคชสารทรวง	อันหัยคยงคักเคียงอยู่เวียงราย
ท้องพระโรงทแทนสุวรรณรัตน	เศวคคคักรทำขึ้นอันเลิกคาย
กำพพนแกงฉันทสุวรรณพราย	งามระขายชาวจำก้ออำไพ
ตำแหน่งนอกมัทนังตำราญร้อน	ท่นังสนามศคิธรอันสุกใส
พิเทยวชมชันบานตำราญใจ	แล้วตรงไปเข้าสที่ไสยา

เป็นหลายชั้นหลั่นตจนเลยหลง
 กระจกซุ้มมุกมุกกลาสอากคา
 ในคกกลางแห่งนางอนงค์นาง
 เป็นคู้ค้เคียงเคียงอยู่เรียงวัน
 เหมือนคนหิวอาหารไค้พานรส
 กวีนาสาปรากฎกำหนดใน
 จนสุดสิ้นเรือนหลวงทั้งหกหลัง
 ไม่พานพบสยสมรุ่งร้อนแรง
 แล้วเลยลงทางสวนมาลีเดียว
 เห็นเรือนางกัลยาคน่ายล
 ล้วนรกราน่าชมครุ่มริน
 มีสระ โศก เคียงสนอยู่คั่นทาง
 ประสมชวนนวนนชสุกสวาท
 ที่เอวยางสว่างรัศมีทักทรง
 ทั้งสามร้อยกลอยแกไม่อ้อมหน้า
 วนเสียเมืองเคื่องแค้นไปแกนฉวน
 แคสินทรพยับนระยับสักหมันแสน
 มีเมืองขจรขยประเทศเขตคั่นนิคม
 เป็นจอมจักรวันคเระประเทศราช

ล้วนบรรจงวากเขียนอันเรชา
 ไค้มระย้าแสงระยัยสลัยกัน
 มีทลาคไสยาท่าฝาคัน
 กระจะแจจันทน์หอมทวนรำวอญใจ
 พอจิบจกชายช่านสะท้านไหว
 ให้สังสัยคั่นห้องไม่ท่ายแคลง
 พระวงห้วงมีไค้วายหายแสง
 กลั่นแสงเงาเข้าสลัยขัยกมด
 ประพาสเที่ยวในตำแหน่งทุกแห่งหน
 เป็นท้องแฉวงแฉวงนกระหนายกลาง
 ทภูมิพนวายเรียงเคียงกระดาง
 ทำแท่นวางไว้ประทัยสำหรับทรง
 เลือกประพาสตามจิตค้คึกประสงค์
 ล้วนอนงค์นางพื่อนชะอ้อนนวล
 ยังโลกทำทุจริตให้ฝักผวน
 ไม่ซ้อควรเลยมาคึกให้จิกค้กรรม
 ออกเนืองแน่นนค้วาไม่สาสม
 มาประณมนอ้มกายดววยกร
 อันหมายมากเมืองศุภอักษร

ทุกแคว้นดาวเรืองชื่อลือชจร
 พึงแจ้งเรื่องแรมมรักอัศวีร
 เขียนย่อช่อกุนชุ่นสงคราม
 ท้องกริษาที่พรไปรอนรย
 ไปดูยลางเวียงจันทที่เสียบรรลัย
 ผู้เลิกหลังเวียงวังนั้นเลือนลย
 คำเนินนามเวียงจันทที่จ่านรธา
 จึงกำหนดไว้ที่นชศุสวาท
 พอกจ้ามรภาพนาลัย
 แด่ยทกลอนสอนทำไม้ขำนิ
 รงค่อเติมเพิ่มกลอนอักษรวาง

๑ เจ้า นิพนธ์พนมเพื่อ
 ทับ นรินทร์แรมศรีแรง
 วัง ขวรถรงแสง
 หลง พยุห่มขำ
 ๑ ทำ วิถีสดมมารกหมั่น
 ไว้ เมื่อคำคินวัน
 ให้ องคนมณฑลจันทร
 แจ้ง ที่จริงโยพลั้ง

สดาวเรืองยศปรากฏนาม
 กำหนดเหตุเค้าเงื่อนเมื่อเดือนสาม
 มิ่งเกิดความเคืองแค้นทั้งแคว้นไตร
 กระจายยเมื่อตอนสะทอนไหว
 ระฆ่าไปย้อยชัยอัปธา
 ไก่สก็ยแล้วก็ยั้งระงัษา
 ไม่แจ้งว่าเมืองบ้านสักปานใด
 เป็นนิราศแรมมิตรพิสมัย
 เก็บตราใจทุกสำนักดำเนินาทาง
 ออย่าค่อมทีโยไฟให้ใจหมาง
 ให้เรื่องราวพริ้งเพราะเสนาะเอย ๑

เวียงแดง
 เลื่องหล้า
 สิทธิเสรีฯ ท่านเฮย
 เหล่าร้ายคายแสง ๑
 อารัญญ
 หยุคขี้
 ฐูเรอง รักแซ
 แ่งน้อยช้อย่างน ๑

๑ ศรีสัทธนาคนทศเจ้า	จอมสกล
สัมปชอยพ่ายเสียด	ยิ่งร้อย
สองเสกเจ้าสักรวด	เทวม ทานญา
คุษ้อาจออคือย	เว้งร้างเวียงดวาย ๑

จดหมายเหตุเรื่องปราบกบฏเวียงจันทน์

ใบบอกพระเจ้าแผ่นดินสยามฉบับที่ ๑

วันศุกร์เดือน ๗ ขึ้น ๑๔ ค่ำ กุนนพศก (พ. ศ. ๒๓๗๐) หมนข้านาญ
คำรวจถ้องหนังสือออกพระเจ้าแผ่นดินสยามฉบับที่ ๑ ก็คำให้การอ้ายพระยา
นรินทร์ลงมาว่า

หนังสือพระเจ้าแผ่นดินสยาม มาถึงพระยาศรีสทเทพให้นำเอาขึ้น
กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบใต้ฝ่าละออง ๑ ด้วยมีพระบัญชาโปรด
เกล้า ๑ ให้ยกลงมาว่า ไก่ชอกช้อราชกาไรให้ส่งขี้เสนถึกลงมา
แต่ก่อนแจ้งอยู่แล้ว ครั้นวันเดือน ๖ แรม ๖ ค่ำ เสกขอกขึ้นมาถึค้ำ
หลวงฟากแม่น้ำปายี่ กรมหมนนเรศวรโยชให้พระยาปลาโถมราชเสนาออก
ลงมาว่า เดือนเดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำ กรมหมนนเรศวรโยช นายทัพนายกอง
ปรึกษาพร้อมกันให้หมนนรินทร์ชาวเมืองโคราช เป็นคนรู้จักคุ้นเคยกับ
อ้ายพระยานรินทร์มาแต่ก่อน เข้าไปพุดกับอ้ายลาวทหนองบัวลำภู ไกล
ค้ำประมาณ ๘ ศอก ๑๐ ศอก ไค้พุดกันถึ ๒ ครั้ง ๓ ครั้ง อ้ายลาวเขียน
หนังสือโยนออกมาฉบับ ๑ กรมหมนนเรศวรโยชให้อ่านหนังสือยังหาสัน
ช้อความไม้อ้อ อ้ายลาวในค้ำยระคมกันยิงขึ้นออกมา ไค้ยิงทอยไค้กัน
แต่เพลาย้าย ๔ โมง ไปจนเพลาลอยค้ำ และทำค้ำยตีค้ำยวิถันสนาม
เพลารเข้าไปซิด ท่างค้ำย ๑๐ วาย้าง ๑๕ วาย้าง รุ่งขึ้นเดือนเดือน ๖
ขึ้น ๑๐ ค่ำ เปลาเข้าค้ำอ้ายลาวทั้งค้ำยเสกแตกหนีไป อ้ายลาวคายใน

ทรัพย์ ๘๐ เศษ พระยาภลาโหมราชเสนา พระยาพิชัยราชา พระยาสิทธิ
 อารุณ ไพร่ ๓ คน จัวยพระยานรินทร์ ๑ กับไพร่ ๑๒ คน พระยาอุทัยธานี
 พระยาฉนวนศรีชัย กับนายอ่อนข้ากรมหมื่นเสนาบดีวิรัชย์ จัวยไต้ ๑๑ คน
 เข้ากัน ๒๖ คน กับขุนคายนาศิลาคายชุกดิ์และชำระก ๒๕ บอกร กองทัพ
 ถูกย่นเมือรบฮ้ายลาว กองมอญค่ายนาย พระยาเกียรติ (บุตรคนใหญ่
 ของเจ้าพระยามหาโยธา ทอเวียง กษ.เสน) ๑ สมิงสิทธิราชา ๑ ไพร่ ๓
 รวม ๕ คน ลำยากสมิงสิทธิอินทกอง ๑ ปลัดกกอง ๑ นายหมวก ๒ คน
 เข้ากัน ๖ คน กองพระยาพิชัยรินทร์ราตาโยไทย ๑ พะม่า ๑ รวม ๒ คน
 ลำยาก ๔ คน กองพระยาท่ายน้ำ ไพร่ลำยาก ๑ กองพระยาทศโยธา
 ไพร่ค่าย ๑ ลำยาก ๑ รวม ๒ กรมหมื่นนเรศวร์โยธี ไพร่ลำยาก ๑ กรม
 หมื่นเสนาบดีวิรัชย์ ไพร่ลำยาก ๑ กองพระเสนาบดีวิรัชย์เมืองโคราชไพร่
 คาย ๑ ลำยาก ๕ รวม ๖ คน เข้ากันคายนาย ๒ ไพร่ ๘ รวม ๘ คน
 ลำยากนาย ๔ ไพร่ ๑๘ รวม ๒๒ คน แต่ฮ้ายพระยานรินทร์ ๑ กับฮ้ายลาว
 ๓๐ รวม ๓๓ คนนั้น กรมหมื่นนเรศวร์โยธี ขอพระราชทานไว้ไล่เลี้ยง
 ตามข้อราชการก่อนจึงจะส่งลงมา แล้วว่าพระยาภลาโหมราชเสนา
 หมื่นฉนวนศรี ข้ากรมหมื่นนเรศวร์โยธี หมื่นฤทธิ ข้ากรมหมื่นเสนาบดีวิรัชย์
 ไปทักคามฮ้ายลาวพยควัวไทยลาวเมืองโคราช ผดกรร ๓๐ ชายหญิง
 ใหญ่น้อย ๑๘๘ รวม ๒๐๘ คน แต่ผดกรรนั้น พระยาภลาโหมราชเสนา
 ขอพระราชทานไว้ในกองทัพ กำหนดกรมหมื่นนเรศวร์โยธีนายทัพนาย
 กองระไคยกขึ้นไปตีฮ้ายลาวค่านเจ้าสารช่องแคบ ฉวันเดือน ๖ แรม
 ค่ำ ๑ กรมหมื่นนเรศวร์โยธีจึงให้นายขุนทองเข้าในกรม คุมฮ้ายลาว

ไพร่ ๓๔ คน ยัน ๒๕ ขอก กัษัตรีเมืองโคราช ๓๗๗ คน และคำให้การ
 อ้ายพระยานวรินทร์ลงมาส่ง อั้งกองมอญจับอ้ายลาวไว้ที่หนองบัวลำภู
 ๘ คน กัษัตรีสามเดบทรหลวงปลัดเมืองขุขันธ์ไชย หลานพระยา
 ขกกระษัตริเมืองโคราช หนีอ้ายลาวลงมาแต่บ้านเขียงเพง ๒ รูป แจ้ง
 ความว่าอ้ายอนเวียงจันทน์ฆ่าหลวงปลัดกัษัตรีลาว ๒ คนเสีย เณรแก้ว
 เณรศีลพากันหนีไปซุ่มซ่อนอยู่กับควัว ครั้นรู้ว่ากองทัพกรุง ฯ ก็ค้าย
 หนองบัวลำภูแตก เณรแก้วเณรศีลจึงหนีมา กรมหมื่นนเรศวรโยธิ ส่ง
 อ้ายลาว ๘ คนกับสามเณร ๒ รูปลงมา ฝ่ายพระยาเกษมศรีรักษาก็บอก
 ลงมาว่ายกขึ้นไปถึงลำเชียง ณวันเดือน ๖ ขึ้น ๓๕ ค่ำ ไพร่ในกองทัพ
 ไปตัดไม้ทำสะพานเรือ กลับมาแจ้งความว่าพบรอยควัว พระยาเกษม
 รักษา ให้หลวงจำเวียงสาละ ขุนรศเทพ ขุนวิสูตรสาละ นายไพร่ ๓๒ คน
 ไปตามควัวที่เชิงเขา ทางใกล้ลำเชียงประมาณ ๔๐๐ เส้น พากวัว
 ชายหญิงใหญ่น้อย ๕๒ คนมา พวกควัวแจ้งว่าหนีอ้ายลาวมาแต่หนองบัว
 ลำภู ณวันเดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำ ครั้นจะส่งควัวลงมาควัวยังเลื่อยลำ
 อีกรอยอยู่ พระยาเกษมศรีรักษาให้อยู่พักบ้านเขาก่อน แล้วส่งควัวลงมา
 อยู่บ้านเรือนตามภูมีลำเนา

ครั้นณวันเดือน ๖ แรม ๔ ค่ำ กรมหมื่นนเรศวรโยธิให้พระยา
 กลาโหมราชเสนายอกลงมาว่า กรมหมื่นนเรศวรโยธิให้ทัพพระยาพิชัย
 บรินทร์วา พระยานครเขื่อนขันธ์ พระยานครอินทร์ พระเสนายวิรัช
 หลวงเมือง หลวงคลัง ขุนณรงค์พินาศ กองหน้ายกขึ้นไปก่อน นายทัพ
 นายกองตั้งค่ายอยู่ณบ้านส้มข่อย ๖ ค่าย ทางใกล้บ้านเขาสารลงมา

ทาง ๔๐๐ เส้น แล้วว่าของตะเวนซึ่งให้ ไปลาดตะเวนพาลาวเมืองหล่ม
 พากวี่ประมาณ ๓,๐๐๐ เศษ หนีข้ายราชวงศ์กลับมากตั้งอยู่ณลำพรมทาง
 ใกล้หนองบัวลำภู ๔๐๐ เส้น กรมหมื่นนเรศวร โยธินให้หลวงณรงค์วิจิตร
 นายขุนเดระ ข้าในกรมไปพาควี่ข้ายอุปฮาดกับพุทธวงศ์ ผู้คุมมาณค่าย
 หนองบัวลำภู ให้ให้อุปฮาดไปพาครอบครัวออกมาอยู่ ถ้าควี่มาถึง
 หนองบัวลำภูมากน้อยเท่าใดจะบอกลงมาครั้งหลัง กรมหมื่นนเรศวร โยธิน
 ให้พระยาพิไชยราชา พระอินทบริ นายไพร่ ๓๐๐ คน รักษาค่ายและรั้ว
 ครอบครัวอยู่ณหนองบัวลำภู ฅวันเดือน ๖ แรมค่ำ ๓ กรมหมื่นนเรศวร
 โยธินยกขึ้นไปตั้งบ้านส้มข่อยลงมาทางประมาณ ๓๐ เส้น ไค้ยินเสียง
 ขนรยกกันณบ้านส้มข่อย แล้วข้ายลาวซ้างเข้ามารบถึงคฤมขอน ไค้สู้
 รบกัน ข้ายลาวตายประมาณ ๕๐ เศษ ข้ายลาวแตกหนีไป ข้ายลาว
 กลับตั้งสนามเพลาะประชิดใกล้ค่ายอีกนั้น ไค้มีควาขนไปให้พระยา
 เกษครรักษาพระยาราชาโยธา เริงรั้วคุ่มขุ่นใหญ่ ๒ ขอกกัยกระสุนกินคำ
 ขุ่นไประคมที่ข้ายลาวณบ้านส้มข่อย ๒,๐๐๐ แล้วให้พระยาไกรโกษาธิบดี
 ทัพ ๓ หลวงปลัดพิมายทัพ ๓ พระนเรนทราชา หลวงราชสุเรนทร์ หลวง
 พิลาโยธา หลวงมตีมาโยธิน กำกัยทัพขุนพลทัพ ๓ คุ่มขุ่นใหญ่ ๒ ขอก
 กระสุนกินคำขนขึ้นไปอีก ๓ ทัพ ไค้ยกไปจากลำปั้งแต่ฅวันเดือน ๖
 แรม ๘ ค่ำ กรมหมื่นเสนเทพทัพหน้า ทัพหลวงจะไค้เกินจากลำปั้ง
 ฅวันเดือน ๖ แรม ๘ ค่ำ และทัพหลวงนั้นกำหนดจะไค้กรายถวาย
 ยังกรมลาภจากลำปั้งขึ้นไปฅวันเดือน ๖ แรม ๓๐ ค่ำ ถ้ากรมหมื่น

มหากเล็ก ผู้เป็นหลวงภักดีโยธา ผู้ช่วยราชการ ตะกรุดทองคำ ๕ คอก
สายหนึ่ง

ราชการที่ก้านเข้าสำรนั้นเห็นอ้ายลาวจะรีบค้ำมืออยู่ อ้ายสุทธิสาร
นั้นก็หายไม่ เมื่ออ้ายอนเวียงจันทกลับขึ้นไปจากเมืองโคราชถึงลำปำ
แล้วอ้ายสุทธิสารจึงถามขึ้นไป เห็นจะหายที่ทุ่งสัมฤทธิ์ แต่อ้ายเถื่อนอ้ายขันธ์
นั้นก็ส่งไปอยู่กับอ้ายฆ่าสัก ทัพเจ้าพระยาอภัยภูธร พระยาเพชรพิไชย
และทัพพะคำทางเมืองเลยก็ยังหาได้ความประการใดไม่ ทัพเจ้าพระยา
อรรมาซึ่งจะขณมารักษาเมืองโคราชก็ยังหาไม่ถึง แต่กระสุนกินคำ
ในกองทัพลวงนั้น ร่ายกองหน้ากองพระยาราชสุภาวดี กองเจ้าพระยา
โคราชไปเสียเป็นอันมาก ราชการยังจะทำต่อไปอีกมากอยู่ กินคำยัง
ค้างอยู่บ้านม่วงสองคอน ๕๐ หาย กระสุน ๓๕๐,๐๐๐ นั้น ใ้มีใครไป
ถึงเจ้าพระยามหาเสนาว่า ถ้าชำระเลขเมืองโคราชได้มากน้อยเท่าใด
ให้หักแรงลงไปจนกระสุนกินคำขึ้นมา ครั้นจะให้หักแรงข้างลงไปรัย
บรรทุก ข้างเมืองโคราชก็หักสน ถ้าเจ้าพระยาอรรมา นายไพร่ ๗๐๐ คน
จะขึ้นมา ก็ขอให้เจ้าพระยาอรรมาหักแรงเอาลูกกระสุนกินคำขึ้นมาไว้
ณเมืองโคราชให้สิ้น กระสุนกินคำจะใช่มากอยู่ ถ้านายทัพนายกอง
หักสนเมื่อใดจึงจะให้มารับกระสุนกินคำณเมืองโคราช

หนังสือมาฉวัน ๖๗๖ คำ ขกุนนพศก ฯ (พ.ศ. ๒๓๗๐)

คำให้การอ้ายพระยานรินทร์

อ้ายพระยานรินทร์ เจ้าเมืองศรีมูม^(๑) ให้การว่าณเคื่อนอ้ายข้อ
 อัยศก อัยอนเวียงจันท์ ไซ้ให้อ้ายแก้วคำวรกัยไพร่ ๑๓ คน ไปเอา
 คำข้าพเจ้ามาหาอัยอนเวียงจันท์ณบ้านคอนสาร คำวรวว่าถ้าไม่ไปจะ
 คักศิระเสียบ ข้าพเจ้ากลัวก็มาหาอัยอนบ้านคอนสาร อัยอนถาม
 ข้าพเจ้าว่าจะไปค้วยกันหรือไม่ไป ข้าพเจ้าว่าจะไปแล้วอัยอนพาข้าพเจ้า
 ลงไปเมืองโคราช ประมาณไพร่ซึ่งมากับอัยอน ๘,๐๐๐ เศษ ครั้นถึง
 เมืองโคราชอัยอนให้ทำพระบายกกระบัตถกรมการมาถามว่า จะไปเมือง
 เวียงจันท์ค้วยกันหรือไม่ พระบายกกระบัตถกรมการก็ว่า ถ้าปล่อย
 จะยอมไปค้วยอัยอนเวียงจันท์ ไซ้ให้อัยราชวงศ์คุมไพร่ ๖๐๐ คนยกลง
 ไปไล่ควัวเมืองสระบุรี แต่ทว่าข้าพเจ้าอัยอนไซ้ให้อัยศักดิ์ละคอน
 (สกลนคร?) กัยไพร่ ๓๐๐ คนคุมกลับไปเมืองศรีมูม ให้ไล่ควัวมา
 บัญชอกันที่ทางสามม้อจะไล่ไปเวียงจันท์ ข้าพเจ้าตามควัวชายหญิง
 ประมาณ ๓๐๐ เศษออกจากเมืองศรีมูมแต่ณวันแรม ๑๓ ค่ำ ตามควัว
 มาถึงบ้านแทน อัยอนให้คำววจนมาเร่งให้ข้าพเจ้าตั้งค่ายณบ้านแทน
 ข้าพเจ้าตั้งค่ายยังหาแล้วไม่ จึงยกกลับขึ้นมา อัยอนบอกข้าพเจ้าว่า
 ควัวเมืองโคราชซึ่งให้เพี้ยรามพิชัยคุมไพร่ ๒๐๐ คนไปตั้งบ้านสัมวิต พวก
 ควัวฆ่านายไพร่ตายเสียหมดแล้ว ให้อัยสุทธิสารคุมไพร่ ๒,๐๐๐ คน
 มียัน ๒๐๐ ขอกยกไปรบกับควัวโคราชณบ้านสัมวิต อัยสุทธิสารแตก
 หนีมา พวกควัวฆ่านายไพร่ตายเป็นอันมาก พออัยสุทธิสารหนีมา

(๑) เห็นจะเป็นเมืองนครราชสีมา ภายหลังเรียกว่าเมืองจตุรัส

๑. ถึงณบ้านแทน อ้ายสุทธิสารบอกอ้ายอนว่าควรวางไพร่ลาวคายเสีย ๖๐๐
 เศษ แล้วอ้ายอนกับอ้ายสุทธิสารข้าพเจ้าก็พากันขึ้นมาถึงบ้านหนองบัว
 ล่าง อ้ายอนตั้งให้เขียนเจ้าเมืองหนองบัวล่าง แล้วอ้ายอนจักแจงให้ตั้ง
 ค่ายไม้จริงยาว ๓๐ เส้นกว้าง ๑๖ เส้น อ้ายอนจักให้ข้าพเจ้ากับอ้ายปลัด
 หนองบัวล่างคนเก่า อ้ายวรจักรบ้านบัว อ้ายหามองค้ำบ้านเทวี อ้าย
 อูปราชบ้านภูเวียง อ้ายวรวงศ์บ้านมะโคก อ้ายตะนามบ้านลำภูคมไพร่
 ๓,๘๐๐ คน บินคายศิลา ๓๐๐ บอกอัยรักษาค่าย แล้วอ้ายอนจักควรวาง
 ไคราชที่ไว้ใจไว้ให้ข้าพเจ้า ๓๐ ควรวาง ชายหญิงประมาณ ๗๐ คนกับ
 ควรวางข้าพเจ้า ๓,๐๐๐ เศษอยู่กับข้าพเจ้า แต่ควรวางมีชื่อท่งนบ้านใคร ๆ อยู่
 ครั้นอ้ายอนกลับขึ้นไปถึงบ้านส้มข่อย ให้อ้ายราชวงศ์เจ้าเมืองชนบท
 กับไพร่ควรวางรวม ๖๐๐ คนกับบินคายศิลา ๗๐ บอก กลับลงมาช่วยรักษา
 ค่ายกับข้าพเจ้าเข้ากัน ไพร่รวม ๒,๓๐๐ ควรวาง ๘๐๐ คน บินคายศิลา ๓๘๐
 บอก ครั้นณวันเดือน ๕ ข้างขึ้น ไพร่ลาว ๒๐ คนซึ่งอ้ายอนให้มานั่งทาง
 อยู่เขาสามหม้อแตกหนีกลับมาแจ้งความว่ากองทัพกรุงเทพฯ ยกขึ้นมา
 ถึงเขาสามหม้อได้รบกับกองทัพหน้า ๆ ฆ่าลาวตัวนายคายคน ๓ จับไพร่ได้
 คน ๓ อ้ายปลัดก็ให้นายไพร่ ๓๐๐ เศษ บินคายศิลา ๓๐ บอกลงไป
 สืบกองทัพ แต่ก่อนนั้นอ้ายอนมีหนังสือมาให้ข้าพเจ้าขึ้นเจ้าคามาบ้าน
 ระยะทางเข้ามาไว้ในค่าย ถ้าชนไม่ทันให้คนไปเฝ้าเสีย ครั้นณวัน
 เดือน ๖ แรม ๗ ค่ำ ข้าพเจ้ากับอ้ายปลัดคุมไพร่ ๔๐๐ คนบินคายศิลา ๔๘
 บอกกับข้าง ๔๐ เสด็จลงไปจนเข้าณบ้านลาด ครั้นเพลาประมาณ ๒ ยาม
 เศษอ้ายอนมีชื่อลาวกองหน้าท้าวเวียงแตกหนีมา ข้าพเจ้ากับอ้ายปลัดมา

ในเพลากลางคืน ถึงค่ายหนองบัวลำภูรุ่งขึ้นเช้า ข้าพเจ้าก็ข้ายปลัด
 คนมีชื่อผ่องศรีว้อออกจากค่ายไป แต่ข้าพเจ้าก็ข้ายปลัดคนมีชื่อ นาย
 ไพโร ๓,๘๐๐ ขยร์รักษาค่าย ข้าพเจ้าจึงใช้ให้กองตะเวนซึ่งหนีไปบอก
 ความกับข้ายอนู ว่ากองทัพกรุงเทพฯ ๑ ยกขึ้นมามากให้เร่งศึกอานเด็ก
 ข้ายลาวที่ขึ้นไปยังหากล้วยมาไม่ ครั้นณวันเดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาย้าย
 กองทัพยกขึ้นมาถึง ข้าพเจ้าก็ข้ายปลัดกำกับไพร่รักษาหน้าทัพคนด่าน
 ยิงสู้กัน จนรุ่งขึ้นเวลาเช้าข้าพเจ้าก็ข้ายปลัดคนมีชื่อแตกออกจากค่าย
 ต่างคนต่างหนี กองทัพข้ายข้าพเจ้าก็หลานชายข้าพเจ้าคน ๓ ไพโร ๓๐ คน
 และเมื่อข้าพเจ้าไล่ครวี่มาถึงมอแกนัน พอดีข้ายราชวงศ์กลับมาจากเมือง
 สระบุรีถึงหนองภูเทาเหนือลำปี่ ให้หาข้าพเจ้าไปแล้วบอกความข้าพเจ้า
 ว่า เติมเจ้าเมืองหล่มสักเข้าด้วยกันแล้ว ๆ หาเข้าด้วยกันไม่ ยศนี้
 เราคุมไพร่ ๖,๖๐๖ คน ยืนค่ายศิลา ๓,๐๐๐ เศษ จะยกไปตีหล่มสัก
 ทางภูเวียง ให้ข้ายนามวงศ์ ข้ายเจียงโค เย็นกองหน้ายกไปก่อน ครั้น
 ขยมาข้ายราชวงศ์ จับเจ้าเมืองหล่มสักกับข้ายอปราสงส่งมาให้ข้ายอนู ๆ
 หน้าเสี้ยกล่าปี่ แล้วข้าพเจ้ารู้ว่าข้ายราชวงศ์รบกับกองทัพกรุงเทพฯ ๑
 แยกหนีกลับไปเมืองเวียงจันทน์ หาได้มาทางค่ายหนองบัวลำภูไม่

แต่ค่ายหนองบัวลำภูไปบ้านสัมข้อยแต่เจ้าหนเที่ยง มีลำคลอง
 บ้านสัมข้อยเป็นที่สำนักร้างหนึ่ง มีทางแยกไปทางซ้ายมือ แต่เจ้า
 หนเที่ยง ถึงค่ายข้ายราชวงศ์มาตั้งอยู่ คนประมาณ ๖,๐๐๐ เศษ มี
 ทางคักข้ามหลังเขาไปอีกทางหนึ่ง แต่บ้านสัมข้อยถึงบ้านช่องเจ้าสาร
 ทางเจ้าหนเพล มีเขาสองข้าง ช่องแคบ ปากช่องกว้างประมาณ ๔ วา

ย้ายมาให้ตั้งค่ายหน้ากระดานอยู่บนเนินเขาทั้งสองข้างมีคทางไว้ อ้าย
 สุทธิสารคุมไพร่ประมาณ ๘,๐๐๐ คน ขึ้น ๒,๐๐๐ เศษรักษาค่ายอยู่ มีน้ำ
 ชัยอยู่กลางค่ายพออาศัย แต่หน้าค่ายนั้นหามน้ำไม่ แต่ค่ายหน้า
 กระดานไปถึงบ้านช่องเข้าสารทาง ๓๐ เส้นเศษ แต่บ้านเข้าสารไปถึง
 ห้วยขงทาง ๔๐๐ เส้นเศษ มีน้ำพออาศัย แต่ขึ้นไปถึงบ้านแม่น้ำโขง
 ทางเข้าจนคำ คามระยะทางมีน้ำพออาศัยอยู่

ครั้นเมื่อเห็นอ้ายพระยานรินทร์ ๆ ออกความว่า เมื่ออ้ายปลัดบังไม่
 ทินั้น บอกกับข้าพเจ้าว่าทางไปเมืองเวียงจันทน์นั้น ก็ตกเกินตามหลัง
 เขามาสามมอทางหนึ่ง ระยะทางเกินลำลอง ๘ คนอยู่ข้างตะวันออก ทา
 รวมกับทางเขาที่มาไม่ และเมื่อวันเดือน ๕ แรม ๒ ค่ำอ้ายสุทธิสารบอก
 หนึ่งสื่อมาแจ้งข้าพเจ้า ว่าอ้ายโงะบอกหนึ่งสื่อมาแจ้งอ้ายสุทธิสาร อ้ายโงะ
 ตั้งค่ายอยู่เมืองกาฬสินธุ์ คุมไพร่ ๔,๐๐๐ ระยะทางตั้งแต่กาฬสินธุ์มา
 อ้ายสุทธิสารตั้งอยู่ทาง ๘ คน แต่อ้ายอุปฮาดเวียงจันทน์ตั้งค่ายอยู่บ้าน
 หนองหาน ใช้ให้อ้ายลาวลงมาบอกข้าพเจ้าว่ามีไพร่ ๔,๐๐๐ ถ้ามีกองทัพ
 ไทยมาแล้ว ให้บอกหนึ่งสื่อขึ้นไปด้วยจะได้ลงมาช่วย แต่หนองหานมา
 ค่ายอ้ายสุทธิสารระยะทาง ๔ คน แต่เจ้าเมืองขอนแก่นได้คร้วมาอยู่บ้าน
 สระแจ้ง ไพร่ฉกรรจ์ ๒,๕๐๐ แต่ตัวเจ้าเมืองขอนแก่นกับไพร่ฉกรรจ์นั้น
 มารักษากับอ้ายสุทธิสาร แต่คร้วเจ้าเมืองชนบทมาอยู่บ้านคาง ไพร่
 ฉกรรจ์ ๒,๗๐๐ เจ้าเมืองชนบทอยู่รักษาคร้ว ให้แต่กับไพร่ ๘๐๐ คน
 มาอยู่กับข้าพเจ้าณค่ายหนองบัวลำภู เมืองนอกรันคามระยะทางมีมากอยู่

ข้าพเจ้าขอให้ไล่ครัวขึ้นไปเมืองเวียงจันทน์ สิ้น เมื่อข้าพเจ้ายังอยู่ที่ค่ายข้าพเจ้า
นั้น ว่ากับข้าพเจ้าผู้สวามิภักดิ์ว่าข้าพเจ้าผู้มิชอบ ว่าการศึกครั้งนี้ จะรบให้หยุด
ที่เขาช่องแคบบ้านเข้าสาร จะเอาภูเขาเป็นโลงศพข้าพเจ้าไม่ดอยแล้วเป็นอัน
ขาด สิ้นคำให้การข้าพเจ้าเท่านั้น

คำให้การอ้ายเชียงยั้น

วันเสาร์เดือน ๗ ขึ้น ๑๕ ค่ำ บั๊กนพศก พระยาไกรสีห์ให้ตาม
อ้ายเชียงยั้น

อ้ายเชียงยั้นให้การว่า อายข้าพเจ้าได้ ๕๕ ปี เมียข้าพเจ้าชื่ออากา
มีบุตรชาย ๓ หญิง ๓ รวม ๔ คน ข้าพเจ้าเป็นเลขเจ้าพระยาโคราช
ข้าพเจ้าอยู่ณบ้านสูงเนินทางใกล้เมืองโคราชวันหนึ่ง ๑๗ เดือน ๗ ขึ้น
๑๓ ค่ำ เจ้าพระยาโคราชให้นายหมวกนายกองคุมเลขบ้านสูงเนิน พระ
สุริยภักดีข้าหลวงกองสกัดขึ้นไปรับเอาเลขเมืองโคราช ซึ่งขึ้นไปมีบุตร
ภรรยาอยู่ณแขวงเมืองสุวรรณภูมิ เมืองร้อยเอ็ด เมืองกาฬสินธุ์ นาย
หมวกและข้าพเจ้ากับนายจันน้องเมีย่นายหมวก ขึ้นไปถึงเมืองร้อยเอ็ด
ณเดือน ๑๐ ขึ้น ๗ ค่ำ พยพระสุริยภักดีกับข้าหลวงมิชอบขึ้นไปสกัดเลขอยู่
ณเมืองร้อยเอ็ด ข้าพเจ้าเห็นคนทั้งเมืองร้อยเอ็ดมีอยู่ประมาณ ๓,๐๐๐ ครัว
เศษ พระสุริยภักดีชำระได้ข้าพเจ้าเชียงโย อ้ายทิกคา เลขเมืองโคราชทั้ง
ขึ้นไปอยู่ณเมืองร้อยเอ็ด ๒ คน พระสุริยภักดีมีอ้ายเชียงโย อ้ายทิกคา
ให้นายหมวก ๆ ก็รับเอาตัวอ้ายเชียงโย คามพระสุริยภักดีขึ้นไปณเมือง

กาฬสินธุ์ แต่ย้ายที่กค้าย้วยหาได้ ไปไม่ ครั้นถึงเมืองกาฬสินธุ์เด็กลง
 ๓๒ ข้างขึ้น ข้าพเจ้ากับนายหมวกไปสืบหาตัวอ้ายทิกชาติชาติครุไร
 โคราษฎร ซึ่งหนีขึ้นไปอยู่กาฬสินธุ์หาพบตัวไม่ ใ้ความว่าอ้ายทิกชาติ
 ใ้หนีขึ้นไปอยู่เวียงจันทน์แต่เดิยระกาลี่ตศก พระสุริยภักดิ์ข้าหลวงมี
 ใ้ช้อยู่ณเมืองกาฬสินธุ์ นายหมวกก็ข้าพเจ้าอยู่ที่โรงหลวงศรีสุนทร
 ข้าหลวงวังหน้า ข้าพเจ้าเห็นไพร่พลเมืองกาฬสินธุ์มีอยู่ประมาณ ๓๐๐
 ครัว แต่เรือนร้างมีอยู่ประมาณ ๓๐๐ เศษ ข้าพเจ้าถามชาวบ้านบอก
 ข้าพเจ้าว่าที่เรือนร้างนั้น เจ้าของเรือนพาครัวยักขึ้นไปอยู่เมืองสกลนคร
 หลายยแล้ว จะเป็นคนมากน้อยเท่าใ้ ข้าพเจ้าหาใ้ได้ถามไม่ ครั้น
 ใ้มาเด็กลงยข้างแรมข้าพเจ้าเห็นอ้ายอปรราชเวียงจันทน์ กับอ้ายโงยบก
 คนเวียงจันทน์ลงมา นายไพร่ประมาณ ๓,๐๐๐ คน ข้างพลายพิง
 ประมาณ ๓๐๐ ข้าง ม้าประมาณ ๓๐ ม้า แต่ขันธ์ใหญ่ขันธ์น้อยข้าพเจ้า
 หาเห็นไม่ แต่หอกมีคี่ๆ ละ ๒๐ เล่ม ๓๐ เล่มประมาณ ๓,๐๐๐ เล่ม
 อ้ายอปรราช อ้ายโงย บกมาตั้งอยู่หน้าเปาทางไกลเมืองกาฬสินธุ์ประมาณ
 ๓๐๐ เส้น หาใ้คี่ค้ายไม่ ในวันนั้นเจ้าเมืองกาฬสินธุ์รู้ว่าอ้ายอปรราช
 อ้ายโงย บกคนลงมาคี่เมืองกาฬสินธุ์ นายไพร่ ๓๐๐ คนพากันหนีไป
 ใ้ขันธ์ขันธ์เข็ใ้ ๒ วัน พระสุริยภักดิ์ พระเส่นพิทักษ์ หลวงศรีสุนทร
 พากันไปหาอ้ายอปรราช ข้าพเจ้าหาใ้ไปค้วยไม่ ครั้นเพลากลางวัน
 พระสุริยภักดิ์กลับมา ข้าพเจ้าใ้ขันธ์พระสุริยภักดิ์พูว่า อ้ายอปรราช
 ถามพระสุริยภักดิ์ถึงเจ้าเมืองกาฬสินธุ์ พระสุริยภักดิ์บอกว่าเจ้าเมือง
 กาฬสินธุ์หนีไปอยู่ขันธ์ขันธ์เข็แขวงเมืองกาฬสินธุ์ทางคี่วัน ข้าพเจ้า

เห็นพระสุริยภักดิ์ ข้าหลวงกองสกัดออกไปหาอ้ายอุปราชทุกวัน ๆ ละครั้ง
 อ้ายอุปราชมาดิ่งเมืองกาฬสินธุ์ได้ ๓ วัน ๆ หนึ่งเพลาน้องเพล ข้าพเจ้า
 ก็ข้านายหมวดไปเที่ยวต้อนกักริมฝั่งน้ำเป่า เห็นอ้ายลาวเวียงจันทน์พวก
 อ้ายอุปราชประมาณ ๒๐ คนถือหอกดาบ แล้วมีเอาเจ้าเมืองกรมการ
 เมืองกาฬสินธุ์ ๕ คนใส่อ้อมลยข้ามแม่น้ำเป่ามาฝั่งตะวันตก แล้วคัก
 ศิริยะเสียบไว้ทั้ง ๕ คน ข้าพเจ้ารู้จักจำหน้าได้แก่เจ้าเมืองกาฬสินธุ์ ๑
 เมืองแสน ๑ เมืองจันทร์ ๑ เมืองแพน ๑ แต่อีกคนนั้นข้าพเจ้าจำหน้า
 หน้าไม่ ข้าพเจ้ากับนายหมวดจึงรู้ว่าอ้ายอุปราชเป็นกบฏ ข้าพเจ้ากับนาย
 หมวดกลัวกลัวลยมาอยู่ นายหมวดก็ข้าพเจ้าจึงเอาความซึ่งอ้าย
 อุปราชเวียงจันทน์ฆ่าเจ้าเมืองกรมการเมืองกาฬสินธุ์ เล่าให้หลวงศรี
 สุนทรฟัง แล้วข้าพเจ้ากับนายหมวดจึงบอกกับหลวงศรีสุนทรว่าจะ
 พากันลยมาบ้านข้าพเจ้าณเมืองโคราช หลวงศรีสุนทรว่าเกิดเหตุเช่น
 กักริมแล้วจะพากันไปก็ไปเถิด แต่พระสุริยภักดิ์นั้นหาได้ไปขอกไม่ ใน
 วันนั้นข้าพเจ้ากับนายหมวดนายเชียงโย อ้ายจัน พากันหนีออกจากเมือง
 กาฬสินธุ์ ณเดือนยี่ข้างแรมระโกส สิ้นเดือน พากันเดินหนีลยมา
 คนหนึ่ง ถึงบ้านท่าขอนยางแขวงเมืองร้อยเอ็ดเพลากลางวัน พบพวก
 ลาวเวียงจันทน์ประมาณ ๓๐ คน ถือหอกดาบเดินมาไล่ครัวบ้านท่าขอนยาง
 พวกอ้ายลาวเวียงจันทน์ถามข้าพเจ้ากับนายหมวดว่าลาวหรือไทย จะพากัน
 ไปไหน นายหมวดกลัวหาพก็ไม่ ข้าพเจ้าจึงบอกพวกอ้ายลาวเวียงจันทน์
 ว่า ข้าพเจ้ามีชื่อ ๕ คนนี้เป็นลาวบ้านสูงเนิน อ้ายลาวพวกเวียงจันทน์จึง